

Pregled i primjena socijalnih inovacija u promociji zdravlja

Tkalec, Tea

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Health Studies / Sveučilište u Rijeci, Fakultet zdravstvenih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:184:493306>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Health Studies - FHSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FAKULTET ZDRAVSTVENIH STUDIJA
PRIJEDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ
SESTRINSTVO

Tea Tkalec

PREGLED I PRIMJENA SOCIJALNIH INOVACIJA U PROMOCIJI
ZDRAVLJA

Završni rad

Rijeka, 2024

UNIVERSITY OF RIJEKA
FACULTY OF HEALTH STUDIES
UNDERGRADUATE PROFESSIONAL STUDY
NURSING

Tea Tkalec

REVIEW AND APPLICATION OF SOCIAL INNOVATIONS IN HEALTH
PROMOTION

Final thesis

Rijeka, 2024

Mentor rada: prof. dr. sc. Rinčić Iva

Završni rad obranjen je dana _____23.09.2024._____ na Fakultetu zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, pred povjerenstvom u sastavu:

1. doc. dr. sc. Robert Doričić
2. prof. dr. sc. Amir Muzur
3. prof. dr. sc. Rinčić Iva

Izvešće o provedenoj provjeri izvornosti studentskog rada

Opći podatci o studentu:

Sastavnica	Fakultet zdravstvenih studija
Studij	Prediplomski sveučilišni studij Sestrinstvo
Vrsta studentskog rada	Završni rad
Ime i prezime studenta	Tea Tkalec
JMBAG	0351012803

Podatci o radu studenta:

Naslov rada	PREGLED I PRIMJENA SOCIJALNIH INOVACIJA U PROMOCIJI ZDRAVLJA
Ime i prezime mentora	prof. dr. sc. Iva Rinčić
Datum zadavanja rada	5. svibnja 2024.
Datum predaje rada	4. rujna 2024.
Identifikacijski br. podneska	2445587486
Datum provjere rada	5. rujna 2024.
Ime datoteke	Socijalne inovacije
Veličina datoteke	108.25K
Broj znakova	64693
Broj riječi	15637
Broj stranica	54

Podudarnost studentskog rada:

PODUDARNOST	
Ukupno	10 %
Izvori s interneta	8 %
Publikacije	< 1 %
Studentski radovi	< 1 %

Izjava mentora o izvornosti studentskog rada

Mišljenje mentora	
Datum izdavanja mišljenja	5. rujna 2024.
Rad zadovoljava uvjete izvornosti	☒
Rad ne zadovoljava uvjete izvornosti	☐
Obrazloženje mentora (po potrebi dodati zasebno)	

Datum

5. rujna 2024.

Potpis mentora

prof. dr. sc. Iva Rinčić

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. RAZRADA TEME	3
2.1. Socijalne inovacije	3
2.1.1. Definiranje socijalnih inovacija	3
2.1.2. Politika socijalnih inovacija	4
2.1.3. Socijalne inovacije u Europskoj uniji.....	5
2.2. Promocija zdravlja.....	9
2.2.1. Djelovanje na socijalne odrednice zdravlja.....	10
2.2.2. Važnost promocije zdravlja	10
2.3. Socijalne inovacije u promociji zdravlja.....	11
2.3.1. Izazovi kod implementacije socijalnih inovacija u zdravstvu.....	12
2.3.2. Primjeri socijalnih inovacija u promociji zdravlja	13
2.3.2.1. Aktivno starenje	14
2.3.2.2. Mentalno zdravlje mladih.....	17
2.3.2.3. Zeleni gradovi	19
2.3.2.4. Zajedno za zdravu prehranu	22
2.3.2.5. „I ja mogu trenirati“	24
3. ISTRAŽIVANJE	26
3.1. Ciljevi i hipoteze	26
3.2. Metode.....	26
4. REZULTATI	29
5. RASPRAVA.....	40
6. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA	43
ŽIVOTOPIS	47

SAŽETAK

Socijalne inovacije predstavljaju nove pristupe i rješenja koja se koriste za unapređenje različitih društvenih aspekata, uključujući zdravstvo, obrazovanje i zajednicu. Ovaj rad istražuje primjenu socijalnih inovacija u promociji zdravlja, s posebnim naglaskom na radove o aktivnom starenju, zelenim gradovima, mentalnom zdravlju mladih i zdravoj prehrani. Teorijska osnova rada oslanja se na definiciju socijalnih inovacija kao novih ideja i modela koji poboljšavaju kvalitetu života i efikasnost zdravstvenih sustava. Cilj rada je prikazati pregled i primjenu inovacija, doprinose li prevenciji bolesti, očuvanju zdravlja i rasterećenju zdravstvenih sustava. Rad otkriva da socijalne inovacije mogu značajno unaprijediti zdravlje zajednica kroz smanjenje zdravstvenih nejednakosti, poboljšanje mentalnog zdravlja i promociju održivih urbanih sredina. Također naglašava potrebu za prilagodbom inovacija specifičnostima zajednica i dugoročnim planiranjem za njihovu održivost.

Ključne riječi: projekti, promocija zdravlja, socijalne inovacije, zdravlje

SUMMARY

Social innovations represent new approaches and solutions used to enhance various social aspects, including health, education, and community development. This paper explores the application of social innovations in health promotion, with a specific focus on subjects such as "Active Ageing," "Green Cities," "Youth Mental Health," "Live Healthy," and "I Can Train Too." The theoretical foundation of the paper relies on defining social innovations as new ideas and models that improve quality of life and the efficiency of health systems. The aim of this paper is to present an overview and application of innovations, whether they contribute to disease prevention, health preservation and relief of health systems. The paper reveals that social innovations can significantly improve community health by reducing health inequalities, enhancing mental health, and promoting sustainable urban environments. Additionally, it highlights the need for adapting innovations to community specifics and long-term planning for their sustainability.

Keywords: health, health promotion, projects, social innovations

1. UVOD

Socijalne inovacije predstavljaju nove ideje, usluge, proizvode i modele koji služe za rješavanje različitih društvenih problema, pritom zadovoljavajući potrebe zajednice na učinkovitiji način u odnosu na postojeće alternative. Njihova važnost leži u stvaranju novih društvenih odnosa s ciljem unapređenja zdravlja, poboljšanja radnih uvjeta, obrazovanja te razvoja zajednice. U kontekstu suvremenih izazova, socijalne inovacije imaju ključnu ulogu u stvaranju održivog društva te nude nova rješenja za pitanja s kojima se današnje društvo suočava. Jedno od ključnih područja primjene socijalnih inovacija je promocija zdravlja, koja podrazumijeva unapređenje zdravlja prije pojave bolesti ili zdravstvenih problema. Svjetska zdravstvena organizacija definira promociju zdravlja kao strategiju koja osnažuje pojedince i zajednice da preuzmu kontrolu nad vlastitim zdravljem, potičući promjenu stavova i navika s ciljem postizanja optimalnog zdravlja. U tom kontekstu, socijalne inovacije razvijaju strategije za uklanjanje rizičnih čimbenika, poboljšanje općeg zdravlja populacije te jačanje svijesti o očuvanju zdravlja. Socijalne inovacije u zdravstvu donose nove ideje, strategije i organizacijske oblike koji unapređuju kvalitetu života, efikasnost zdravstvene zaštite i društvenu dobrobit. Ove inovacije ne uključuju samo tehnološka rješenja poput telemedicine i mobilnih aplikacija za zdravlje, već i društvene promjene koje obuhvaćaju angažiranje zajednica, interdisciplinarnu suradnju i političke reforme koje omogućavaju širu dostupnost i kvalitetu zdravstvene skrbi. Ključni aspekti uključuju suradnju različitih sektora, osnaživanje zajednica kroz aktivno sudjelovanje u zdravstvenim inicijativama i implementaciju javnih politika koje promiču zdravlje. Unatoč potencijalu ovih inovacija, njihova implementacija suočava se s nizom izazova. Složenost i raznovrsnost zdravstvenih potreba, nedostatak financijskih resursa, institucionalne prepreke te potreba za koordinacijom različitih aktera predstavljaju značajne prepreke. Dugoročna održivost inovacija često je ugrožena nedostatkom adekvatne infrastrukture i kontinuiranog financiranja, što može ograničiti utjecaj tih projekata tijekom vremena. Unatoč tim izazovima socijalne inovacije imaju potencijal postići trajne pozitivne promjene u zdravlju zajednica ako se usmjere na rješavanje ovih prepreka kroz prilagodbu lokalnim potrebama, jačanje kapaciteta i uključivanje zajednica u sve faze implementacije.

Odabir ove teme u svrhu pisanja završnog rada proizlazi iz potrebe za davanjem uvida u rješavanje aktualnih zdravstvenih izazova kroz inovativne pristupe temeljeći se na socijalnim inovacijama. Važnost teme dodatno naglašava nedostatak stručne literature na hrvatskom jeziku koja se bavi ovom tematikom. Stoga je cilj ovog rada pregled relevantnih istraživanja te analiza konkretnih primjera uspješne primjene socijalnih inovacija u promociji zdravlja, uključujući

njihov utjecaj na zdravlje i doprinos rasterećenju zdravstvenog sustava. Ovaj rad pruža uvid u primjenljivost socijalnih inovacija u promociji zdravlja, njihov pozitivan utjecaj na prevenciju bolesti i očuvanje zdravlja te rasterećenje zdravstvenog sustava kroz analizu primjera poput programa, radova i publikacija na temu aktivno starenje, zeleni gradovi, mentalno zdravlje mladih, živjeti zdravo i zdrava prehrana".

2. RAZRADA TEME

2.1. Socijalne inovacije

Posljednjih desetljeća došlo je do značajnih promjena uzrokovanih brzim tehnološkim napretkom, migracijama i jačanjem globalizacije. Kako bi se uspješno suočilo s novonastalim promjenama, nužno je uvesti inovacije u raznim područjima.(1) Inovacije često predstavljaju rješenja za društvene probleme koje tradicionalni institucionalni pristupi ne uspijevaju riješiti. Budući da su inovacije ključne za razvoj svjetskog gospodarstva i poboljšanje kvalitete života, potrebno je stvoriti poticajno okruženje za njihovo stvaranje i širenje. (2)

2.1.1. Definiranje socijalnih inovacija

Socijalne inovacije često se prepoznaju kao novi obrasci koji se javljaju kada se identificiraju nova rješenja za društvene izazove. Iako koncept socijalnih inovacija nije nov, njegovo točno značenje i dalje nije jasno definirano. Potreba za socijalnim inovacijama porasla je s jačanjem globalizacije i brzim razvojem tehnologije, što je imalo značajne i različite utjecaje na gospodarstvo i društvo. Danas u vrijeme široke primjene digitalnih tehnologija, posebno je uočljiva razlika između postojećih i potrebnih vještina radne snage. Tradicionalni poslovi polako odlaze u zaborav, dok se pojavljuju novi zadaci i zanimanja te niz novih socijalnih izazova.(2) Socijalne inovacije, kao ključni element europskih razvojnih strategija, daju nam prilike za uspostavljanje novih strategija, politika, prioriteta, suradnji i instrumenata za što bolje postizanje postavljenih ciljeva. Bitno je istaknuti da socijalne inovacije često nastaju kao rezultat suradnje između različitih sektora i mogu se pojaviti u različitim područjima.(2)

Razlike u definiranju socijalnih inovacija proizlaze iz različitih interpretacija pojma "socijalne." Mnogi smatraju da inovacije mogu biti socijalne samo ako donose društvenu vrijednosti, odnosno korist za društvo, a ne za privatni sektor, poput poduzetnika, ulagača i kupaca. Socijalne inovacije mogu se definirati kao inovativne ideje koje imaju svrhu zadovoljavaju društvene potrebe i stvaraju nove društvene odnose, naglašavajući važnost rješavanja nezadovoljenih potreba. Ove inovacije možemo opisati i kao društvena dostignuća koja, uspoređujući ih s postojećim rješenjima, daju uvide u nova i poboljšana rješenja koja su manje određena apsolutnom inovativnošću, a više posljedicama koje donose.(3) Željene socijalne inovacije definirane su kao one koje imaju pozitivan utjecaj na kvalitetu života zajednice ili produžuju životni vijek. Ključni indikatori kvalitete života uključuju materijalno

bogatstvo, dostupnost i kvalitetu obrazovanje i zdravstvene skrbi, sigurnost radnog mjesta, život u obitelji i zajednici, okoliš, političku slobodu, političku sigurnost i stabilnost te rodnu ravnopravnost. Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj ukazuje da se društvene inovacije razlikuju od ekonomskih inovacija jer nisu utemeljene na uvođenju novih vrsta proizvodnje ili iskorištavanju novih tržišta, već im je fokus na zadovoljavanje novih zahtjeva i potreba koje tržište nije ispunilo ili na stvaranje boljih načina uključivanja populacije u društvene procese.(3)

Socijalne inovacije mogu se definirati prema sljedećim ključnim kriterijima:

- **Zadovoljavanje društvenih potreba:** Socijalne inovacije trebaju pomoći u identifikaciji i rješavanju postojećih potreba, kao i u prepoznavanju novih potreba koje do sada nisu bile uočene. Time se razlikuju od drugih inovacija koje mogu imati socijalne učinke, ali nisu usmjerene isključivo na društvene potrebe.
- **Implementacija:** Za razliku od društvenih izuma koji predstavljaju neostvarene ideje, socijalne inovacije moraju biti praktično primijenjene i upotrijebljene.
- **Uključivanje korisnika i mobilizacija:** Socijalne inovacije podrazumijevaju uključivanje korisnika, bilo direktno ili putem posrednika, osiguravajući da se ciljevi pravilno postavljaju i da članovi ciljnih grupa aktivno sudjeluju u rješavanju problema koji ih se tiču. Ovo omogućava efikasnija rješenja, povećanje svijesti i poboljšanje vještina.
- **Promjena društvenih odnosa:** Socijalne inovacije dovode do poboljšanog pristupa resursima i moći, omogućavajući osnaživanje određenih društvenih grupa i utječući na promjenu nepravedne raspodjele resursa i moći u društvu.(2)

2.1.2. Politika socijalnih inovacija

Inovacijski sustavi i politike moraju biti prilagođeni specifičnim uvjetima i potrebama svake zemlje. Zbog različitih institucionalnih struktura, stupnja obrazovanja, istraživačkih kapaciteta i drugih faktora, inovacijske strategije značajno variraju od države do države. Inovacijske politike mogu se usmjeriti na različite segmente, uključujući ulaganje u tehnološku infrastrukturu, razvoj temeljnih inovacija koje unapređuju opće dobro, kao što su obrazovanje, zdravstvo ili poljoprivreda, kao i na primjenu informacijske tehnologije u novim poslovnim aktivnostima. Također, politike mogu biti usmjerene na osnivanje autonomnih institucija koje potiču inovacije, kao i jačanje znanstvene baze, što je od ključne

važnosti u razvijenim zemljama koje prioritet stavljaju na jačanje svoje nacionalne inovacijske osnove.(5)

Za uspjeh inovacijskih politika, od presudne je važnosti pravilno odabrati i provesti odgovarajuće instrumente, ali i osigurati povoljan opći okvir za razvoj. Pritom treba uzeti u obzir širi kontekst, uključujući ekonomske, društvene i političke čimbenike, koji mogu utjecati na učinkovitost politika.(1)

Nakon globalne financijske krize, koncept socijalnih inovacija stekao je na važnosti, kako u akademskim istraživanjima, tako i u političkim okvirima. Posebno u zapadnim ekonomijama, nakon ove krize, sve se više prepoznaje značaj socijalnih inovacija kao rješenja za društvene izazove. One su usmjerene na mobilizaciju kreativnosti zajednice kako bi se pronašla rješenja za raznovrsne izazove i potrebe, uz učinkovitije korištenje raspoloživih resursa.(3)

Ovaj pristup stavlja poseban naglasak na povećanu ulogu građana i socijalnih poduzetnika u transformaciji nacionalnih inovacijskih sustava. Socijalne inovacije sve se više istražuju ne samo u kontekstu razvoja i društvenih promjena, već i kroz prizmu psihologije i kreativnosti, budući da su ove dimenzije ključne za razumijevanje kako društva mogu odgovoriti na izazove modernog doba. U tom smislu, socijalne inovacije otvaraju prostor za nove oblike sudjelovanja građana i stvaranje održivih rješenja koja pridonose jačanju društvene kohezije i ekonomske otpornosti.(2)

Socijalne inovacije nisu samo reakcija na krize, već predstavljaju proaktivan pristup u izgradnji otpornijih i pravednijih društava. Njihova primjena može unaprijediti životne uvjete, smanjiti socijalne nejednakosti i potaknuti održivi razvoj, čineći ih ključnim elementom suvremenih inovacijskih strategija.(4)

2.1.3. Socijalne inovacije u Europskoj uniji

Fokusirajući se na Europsku uniju, postaje očito da zemlje članice prolaze kroz značajne ekonomske i demografske promjene, koje duboko utječu na društvene i gospodarske aspekte. Kako bi se adekvatno odgovorilo na trenutne i nadolazeće izazove, razvojne strategije i politike moraju se prilagoditi, s posebnim naglaskom na inovacije, društvene promjene, ravnopravnost, održivi razvoj i slične koncepte. Socijalne inovacije su postale

suvremeni odgovori na društvene potrebe, usmjerene na unapređenje općeg društvenog blagostanja. U proteklom desetljeću, one su postale ključna komponenta razvojnih strategija.(1,3)

Strategije Europske unije razvijale su se tijekom vremena. Lisabonska strategija bila je usmjerena na rast, zapošljavanje, inovacije i poduzetništvo, dok je strategija Europa 2020 dodatno uključila elemente kao što su socijalne inovacije, energija, održivi razvoj i klimatske promjene. Nova strategija, usmjerena prema 2030. godini, stavlja naglasak na održivi razvoj i energetske učinkovitost. Najnovija strategija EU-a teži izgradnji konkurentnog, sigurnog i energetski efikasnog europskog društva, spremnog za smanjenje emisija stakleničkih plinova do 2050. godine. Prateći globalne trendove, Europska unija mora održavati ravnotežu između društvenog i ekonomskog napretka, uz istovremeno očuvanje okoliša. Socijalne inovacije postaju ključni alat za postizanje ovih ciljeva, kao i neizostavan element razvojnih strategija.(1)

Da bi se neka inovacija mogla smatrati socijalnom, potrebno je ispuniti nekoliko ključnih uvjeta: ona mora biti nova, imati društveni karakter intervencije, biti održiva u primjeni te ostvariti značajan društveni utjecaj. Socijalne inovacije trebaju generirati društvenu vrijednost, što podrazumijeva da resursi, procesi ili politike doprinose poboljšanju kvalitete života pojedinaca ili društva u cjelini. Društveni učinak definira se kao dio ukupnih rezultata aktivnosti organizacije, koji proizlazi iz njihovog djelovanja.(4)

Socijalne inovacije mogu se pojaviti na različitim razinama i u različitim oblicima, uključujući:

1. Inkrementalne inovacije, koje se fokusiraju na proizvode i usluge
2. Institucionalne inovacije, usmjerene na tržišne promjene
3. Razorne inovacije, koje se bave političkim ili društvenim pokretima

Što se tiče njihovog opsega, socijalne inovacije mogu zahvatiti određene niše, promijeniti režime ili čak utjecati na cijelo okruženje, uključujući ekonomske cikluse, političke strukture i društvene trendove. Ove inovacije možemo klasificirati na tri razine: mikro, mezo i makrorazinu. Važno je naglasiti da, iako lokalne inovacije možda ne traju dugo, one mogu značajno doprinijeti društvu. Posebna pažnja posvećuje se velikim gradovima, koji se smatraju ključnim mjestima za postizanje ekonomske i socijalne ravnoteže. U jednom od istraživanja

naglašava se da su upravo gradska područja često izvor rješenja za probleme koje javni i privatni sektor nisu uspjeli riješiti. Kapacitet za socijalne inovacije u velikoj mjeri ovisi o politikama i drugim karakteristikama tih gradova. (1,2)

Možemo reći da politika ima dvostruku ulogu u socijalnim inovacijama. S jedne strane, ona može poticati takve inovacije, dok s druge strane i sama politika može biti oblik socijalne inovacije. U prvom slučaju, javne politike mogu unaprijediti ponudu i potražnju za socijalnim inovacijama te stvoriti povoljno okruženje za njihov razvoj, što se naziva "politika socijalnih inovacija". Istovremeno, proces oblikovanja politika može biti društveno inovativan ako usvaja principe i alate socijalnih inovacija, što se naziva "politika kao socijalna inovacija." (1)

Solowov neoklasični model ekonomskog rasta iz 1957. godine ističe značaj tehnološkog napretka i inovacija. Romerov model iz 1986. godine gleda na inovacije kao vanjske faktore, rezultat prelijevanja znanja, gdje stvaranje novog znanja donosi tehnološki napredak. S druge strane, Lucasov model iz 1988. temelji se na ulaganju u ljudski kapital, čiji učinak prelijevanja doprinosi većem tehnološkom razvoju i inovacijskim aktivnostima. Istraživanja potvrđuju vezu između količine i kvalitete inovacija te rasta BDP-a po glavi stanovnika, naglašavajući važnost istraživanja, razvoja i patenata. (1,2)

Tehnološki napredak, često povezan s inovacijama, ima ključnu ulogu u ekonomskom rastu. Prošle industrijske revolucije omogućile su rast ekonomije, produktivnosti i životnog standarda, ali su također dovele do povećanja nejednakosti među državama i unutar njih, kao i do novih izazova. Od 1990-ih godina, sve veći naglasak stavlja se na važnost inkluzivnog socijalnog i ekonomskog razvoja, s posebnim fokusom na održivi razvoj. Tehnološke inovacije mogu potaknuti socijalne inovacije, ali i obrnuto. Četvrta industrijska revolucija donosi dramatične tehnološke promjene, ali i izazove poput automatizacije koja može eliminirati određena radna mjesta te zahtijevati nove vještine. (1,2)

Rješavanje ovih izazova zahtijeva holistički pristup, budući da sama tehnološka i poslovna rješenja nisu dovoljna. U tom kontekstu, socijalne inovacije imaju ključnu ulogu. Četvrta industrijska revolucija mora nadilaziti tehnološke promjene i uključivati socijalne inovacije kao integralni dio. Očekuje se da socijalne inovacije postanu sastavni dio politika usmjerenih na rast i razvoj zemalja, što je posebno naglašeno kroz ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih naroda do 2030. godine. Cilj je postići ravnotežu između društvene, ekonomske i ekološke održivosti (2).

Lisabonska strategija iz 2000. godine imala je cilj omogućiti EU da konkurira globalnim zemljama poput SAD-a, Brazila, Indije i Kine, no zbog problema u upravljanju, ciljevi nisu u potpunosti ostvareni. Kao odgovor, 2010. godine usvojena je nova strategija pod nazivom Europa 2020, s fokusom na pametan, održiv i uključiv rast. Prioriteti su uključivali znanje, inovacije, konkurentnost, borbu protiv klimatskih promjena i socijalnu koheziju.(1)

Europska komisija potiče ulaganja u istraživanje, razvoj, mlade, transport, energetiku i vanjsku politiku, s posebnim naglaskom na inicijative poput "Mladi u pokretu" i "Digitalna agenda za Europu". Europski institut za inovacije i tehnologiju (EIT) podržava inovacije i surađuje s vodećim obrazovnim institucijama.(1)

EU također pridaje veliku važnost zapošljavanju i socijalnim pravima kroz Europski stup socijalnih prava, koji se temelji na jednakim mogućnostima, pravednim radnim uvjetima te socijalnoj zaštiti i uključenosti. Inicijativa Unija inovacija teži stvaranju novih radnih mjesta i poticanju gospodarskog rasta kroz istraživanje i inovacije.(1,3)

Europska unija stavlja fokus na društveni napredak, inovacije i održivi razvoj kao ključne prioritete, uključujući sve relevantne sudionike u različite političke domene kako bi postigli ciljeve održive Europe. Socijalne inovacije definiraju se kao nova rješenja koja odgovaraju na društvene izazove i stvaraju zajedničku vrijednost, kako društvenu tako i ekonomsku, za sve uključene strane. Ove inovacije često su potaknute društvenom misijom, a ne samo ekonomskim interesima. U europskom kontekstu, socijalne inovacije prepoznate su kao ključni alat za postizanje gospodarskog rasta, smanjenje nezaposlenosti, borbu protiv klimatskih promjena, rješavanje problema starenja stanovništva, borbu protiv socijalne isključenosti te poboljšanje inovacija u javnom sektoru.(1,3)

Glavni trendovi u razvoju socijalnih inovacija uključuju izgradnju institucionalnih kapaciteta, očuvanje demokracije i povjerenja, urbane obnove te globalnu povezanost. No, razvoj socijalnih inovacija suočava se i s izazovima poput nedostatka kapitala, rigidnih zakona, neadekvatnog financiranja i nedovoljnog razvoja vještina. (1)

Indeks socijalnih inovacija iz 2016. godine pokazuje koliko pojedine zemlje podržavaju razvoj socijalnih inovacija kroz institucionalni i politički okvir, dostupnost financiranja, razinu poduzetništva i snagu civilnog društva. Sjedinjene Američke Države i nekoliko zemalja EU, poput Danske i Belgije, imaju visoke ocjene, što ukazuje na povoljno okruženje za socijalne inovacije. (1,2)

. Razvojem industrije, ubrzavanjem procesa urbanizacije i razvojem tehnologija, socijalne inovacije usko se povezuju s konceptima socijalnog poduzetništva ili trećeg sektora koji je ključan su za razvoj socijalnih inovacija. Socijalna poduzeća, koja vrednuju uspjeh ne

samo na temelju financijskih rezultata već i socijalnog utjecaja, igraju važnu ulogu u rješavanju društvenih problema. Ipak, financijska kriza iz 2008. godine uzrokovala je smanjenje sredstava za treći sektor, što je rezultiralo određenim strukturnim slabostima u nekim europskim zemljama. (1,3)

Digitalne socijalne inovacije predstavljaju važan korak prema rješavanju društvenih izazova pomoću tehnoloških rješenja. Paket za socijalna ulaganja iz 2013. godine potiče ulaganje u ljude, posebno u ključne faze života poput djetinjstva, zapošljavanja i roditeljstva.

Preporučene smjernice za razvoj socijalnih inovacija u EU uključuju borbu protiv siromaštva kroz inovativne obrazovne i zapošljavanje programe, mobilizaciju sredstava za zelenu Europu, te stvaranje društveno-ekonomskih uvjeta koji potiču razvoj inovativnog društva. EU također financijski podržava ove inicijative putem programa kao što su Unija inovacija i Obzor 2020. (1)

Socijalne inovacije u EU predstavljaju ključnu strategiju za adresiranje suvremenih društvenih izazova. Kroz podršku socijalnim poduzetnicima, suradnju na različitim razinama i financijske inicijative, EU nastoji stvoriti održive i inkluzivne društvene promjene koje poboljšavaju kvalitetu života svojih građana. (3)

2.2.Promocija zdravlja

Promocija zdravlja predstavlja ključan proces kojim se ljudima omogućuje da preuzmu veću kontrolu nad zdravstvenim stanjem i da ga unaprijede. Ovaj proces uključuje različite društvene i političke aktivnosti, usmjerene na jačanje sposobnosti pojedinaca za prepoznavanje i upravljanje čimbenicima koji utječu na njihovo zdravlje, kao i na promjenu socijalnih, ekonomskih i okolišnih uvjeta koji mogu utjecati na njihovo zdravlje. Kroz ovaj sveobuhvatan pristup, cilj je smanjiti nejednakosti u zdravlju i stvoriti uvjete koji omogućuju svima da žive zdravije i ispunjenije živote. (6) Usluge koje se bave promocijom zdravlja obuhvaćaju organizirane napore usmjerene na poboljšanje sposobnosti i vještina pojedinaca, kao i na promjene u društvenim, okolišnim i ekonomskim uvjetima kako bi se smanjio njihov negativan učinak na zdravlje. Ključni elementi ovih usluga uključuju edukaciju, savjetovanje, podršku i promjene u politici koje se bave temeljitim uzrocima zdravstvenih problema. Na taj način, promocija zdravlja ne samo da unapređuje pojedinačno zdravlje, već i doprinosi stvaranju zdravijeg društvenog okruženja. (7)

2.2.1. Djelovanje na socijalne odrednice zdravlja

Promicanje zdravlja na različitim razinama, općinskoj, regionalnoj i nacionalnoj, igra ključnu ulogu u stvaranju usluga i politika koje se bave socijalnom nejednakošću i zdravljem. Fokusirajući se na društvene odrednice zdravlja, koje uključuju uvjete u kojima ljudi žive, rade, uče i odrastaju, te na širok spektar sila i sustava koji oblikuju te uvjete, nastoji se stvoriti okruženje koje podržava zdravlje i dobrobit svih građana. Ovi sustavi uključuju ekonomske politike, socijalne norme, socijalne politike, programe razvoja i političke sustave. (7) Mjere za unaprjeđenje zdravlja stanovništva uključuju pristup „zdrave javne politike“ ili „zdravlja u svim politikama“. Ovaj pristup stavlja naglasak na ocjenu i smanjenje utjecaja svih sektora na zdravlje te osigurava da se poduzimaju koraci za smanjenje negativnih učinaka i promicanje pozitivnih zdravstvenih koristi za sve građane. Ovaj pristup također podrazumijeva integraciju zdravstvenih ciljeva u sve politike, od obrazovanja i zapošljavanja do urbanizma i okolišnih politika, kako bi se osigurala sveobuhvatna i održiva podrška za zdravlje i dobrobit. (8)

2.2.2. Važnost promocije zdravlja

Pandemija COVID-19 dodatno je naglasila stalnu prisutnost zdravstvenih nejednakosti među i unutar europskih zemalja, što ukazuje na potrebu za novim pristupima u javnom zdravstvu. S obzirom na ograničene proračune za javno zdravstvo, neophodni su kreativni i inovativni načini financiranja i pružanja zdravstvenih usluga. Iako su 2020. godine bili dostupni značajni fondovi za oporavak i sredstva za krizne situacije, proračuni za promociju zdravlja nailaze na kontinuiranom financijskom nesigurnošću. Trenutno se u cijeloj Europi samo 3% zdravstvenih izdataka odvaja za javno zdravstvo, promociju zdravlja i prevenciju bolesti. Za usporedbu, 2/3 tih izdataka troši se na kurativnu i rehabilitacijsku njegu, dok se ostatak troši na medicinski materijal i upravljanje. U međuvremenu, troškovi dugotrajne njege nastavljaju rasti, što dodatno opterećuje zdravstvene i socijalne sustave koji traže održiva rješenja za zadovoljavanje potreba stanovništva. Prevencija se često ističe kao bolja investicija u usporedbi s liječenjem, što zahtijeva nove pristupe u financiranju i pružanju usluga za promociju i zaštitu zdravlja. Proračuni za promociju zdravlja često su jedno od najosjetljivijih područja unutar zdravstvenih sustava i skloni su smanjenju kada su resursi ograničeni. Stoga je važno razmotriti različite strategije za rješavanje tih izazova. (7,8)

Europa se suočava s velikim razdvajanjem između potreba stanovništva i stvarnih proračuna za socijalnu infrastrukturu, uključujući socijalne usluge, obrazovanje, zdravstvo i

stanovanje, koji su ključni za društvene čimbenike zdravlja. (9) Javna ulaganja su smanjena za 20% u odnosu na prije deset godina, što je dovelo do smanjenja kvalitete usluga u obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti. Potražnja za tim uslugama raste zbog starenja populacije, kroničnih bolesti, tehnoloških inovacija, te potreba za održivim razvojem i prilagodbom na klimatske promjene. (8)

Trenutne politike i prakse ulaganja često nisu održive i dovode do visokih ljudskih, socijalnih, ekonomskih i ekoloških troškova. Umjesto da zdravlje promatramo kao trošak, trebamo pronaći načine i resurse kako bismo uvjerali relevantne donositelje politika, planere i javnost da zdravlje tretiraju kao vrijednu investiciju i javno dobro koje treba očuvati i unaprijediti. (8)

2.3.Socijalne inovacije u promociji zdravlja

Socijalne inovacije u zdravstvu predstavljaju nove ideje, strategije i organizacione forme koje unapređuju zdravstveni sustav, poboljšavaju kvalitetu života, efikasnost zdravstvene zaštite i društvenu dobrobit. Te inovacije ne uključuju samo tehnološka rješenja, već i društvene promjene koje obuhvaćaju nove načine pružanja usluga, angažiranje zajednica i političke promjene koje omogućavaju širu dostupnost i kvalitetu zdravstvene zaštite. (5) Socijalne inovacije u promociji zdravlja uključuju nekoliko ključnih komponenti. Prva komponenta je angažiranje zajednice, gdje se zajednica uključuje u planiranje i implementaciju zdravstvenih programa, što osigurava da su potrebe lokalnog stanovništva adekvatno adresirane. Interdisciplinarna suradnja, koja integrira različite sektore kao što su obrazovanje, socijalna zaštita i ekonomija, također je važna za stvaranje sveobuhvatnog pristupa promociji zdravlja. Tehnološke inovacije, poput mobilnih aplikacija za zdravlje, telemedicine i digitalnih platformi za obrazovanje o zdravlju, igraju ključnu ulogu u unapređenju zdravstvene zaštite. Na kraju, politike podrške, kao što su zakoni o zabrani pušenja, porezi na šećer i inicijative za zdravu ishranu, doprinose stvaranju okruženja koje promovira zdravlje. Da bismo unaprijedili prevenciju bolesti, neophodno je poboljšati pristup informacijama o prevenciji bolesti putem obrazovnih kampanja, javnih predavanja i digitalnih medija. Promocija zdravih stilova života kroz pružanje podrške i resursa za zdravu ishranu, redovnu fizičku aktivnost i mentalno zdravlje može značajno utjecati na prevenciji bolesti. Pristupačna zdravstvena skrb, koja uključuje redovne zdravstvene preglede, cijepljenje i *skrining* programe, ključna je za rano otkrivanje i prevenciju bolesti. Isto tako podrška javnih politika koje olakšavaju zdraviji izbor, kao što su

zakoni o smanjenju upotrebe duhana, kontrola reklamiranja nezdrave hrane i promocija biciklizma i pješaćenja može značajno doprijeti unapređenju javnog zdravlja. (4)

Implementacija socijalnih inovacija u zdravstvu može se postići kroz nekoliko ključnih koraka. Važno je osigurati da zdravstvene politike i programi budu osnovani na dokazima i prilagođeni potrebama lokalne i opće zajednice. Ovo uključuje kontinuirano prikupljanje i analizu podataka kako bi se identificirale potrebe i prioritete zajednice. Također, važno je ojačati kapacitete zdravstvenih radnika kroz kontinuiranu edukaciju i obuku, kako bi bili u stanju da primjene nove pristupe i tehnologije u svom radu. Isto tako potrebno je uspostaviti efikasne mehanizme za financiranje socijalnih inovacija, uključujući javno-privatna partnerstva i fondove za inovacije. Ključna je participacija zajednice i uključivanje građana u sve faze procesa, od planiranja do implementacije i evaluacije zdravstvenih programa. (9,12)

2.3.1. Izazovi kod implementacije socijalnih inovacija u zdravstvu

Implementacija socijalnih inovacija u promociji zdravlja donosi značajne prilike za unapređenje javnog zdravlja i poboljšanje kvaliteta života, ali istovremeno se suočava sa brojnim izazovima. Ovi izazovi variraju od sistemskih prepreka do specifičnih problema unutar zajednice. Razumjevanje i rješavanje ovih izazova ključno je za uspeh socijalnih inovacija i ostvarivanje njihovog punog potencijala. (12) Jedan od glavnih izazova u implementaciji socijalnih inovacija u promociji zdravlja je složenost i raznovrsnost zdravstvenih potreba. Zdravstveni problemi su često kompleksni te uključuju genetske, socijalne, ekonomske i psihološke aspekte. Pristupi koji uspijevaju u jednom kontekstu mogu se pokazati neefikasnim u drugom zbog različitih lokalnih potreba i prioriteta. Pokušaj prilagođavanja inovacija svim ovim varijablama može biti izazovan i zahtjeva detaljno istraživanje i prilagođavanje rješenja specifičnostima svake zajednice. Financijski resursi su ključni za razvoj i implementaciju socijalnih inovacija. Često se javlja problem nedostatka sredstava koji može usporiti ili čak onemogućiti implementaciju inovacija. Nedostatak budžeta može ograničiti obim i kvalitetu projekta, a također može otežati obuku osoblja i angažman zajednice. Zdravstvene inovacije često se suočavaju i s institucionalnim barijerama, uključujući stroge regulative i birokratske prepreke. Regulatorna može ograničiti fleksibilnost i brzinu prilagođavanja inovacija, dok institucionalna pravila i procedura mogu usporiti proces implementacije. Također, promjena institucionalnih normi i praksi može biti teška, posebno u organizacijama sa dugim tradicijama i ustaljenim procedurama. (10) Socijalne inovacije u zdravstvu često zahtijevaju suradnju

između različitih pojedinaca i institucija, uključujući vladine agencije, nevladine organizacije, zdravstvene ustanove i lokalne zajednice. Koordinacija među ovim grupama može biti teška zbog različitih interesa, ciljeva i metoda rada. Sukobi interesa i različite perspektive mogu otežati usklađivanje napora i postizanje zajedničkih ciljeva. Prihvatanje i uključivanje zajednice su ključni za uspjeh socijalnih inovacija. Kultura, tradicije i društvene norme mogu utjecati na spremnost zajednice da prihvati nove pristupe u promociji zdravlja. Zajednice koje su skeptične prema vanjskim inicijativama ili imaju duboko ukorijenjena uvjerenja o zdravlju mogu se suočiti sa teškoćama u usvajanju novih inovacija. Angažiranje zajednice i izgradnja povjerenja često zahtijevaju dodatne napore i strategije za svladavanje ovih prepreka. Također, osiguranje dugoročne održivosti socijalnih inovacija predstavlja značajan izazov. (12) Mnoge inicijative se suočavaju sa problemima u održavanju aktivnosti i utjecaja nakon početne faze implementacije. Bez odgovarajućih strategija za financijsku održivost i dugoročno planiranje, projekti mogu izgubiti svoju efikasnost i utjecaj tokom vremena. Također, mjerenje dugoročnih rezultata i utjecaja može biti složeno, što dodatno otežava procjenu uspjeha i održivosti inovacija. Isto tako, implementacija socijalnih inovacija zahtjeva tehničku i organizacijsku spremnost koja uključuje adekvatnu infrastrukturu, obuku i resurse. Nedostatak tehničke potpore i kapaciteta za upravljanje projektima može ograničiti sposobnost organizacija da uspješno provedu inovacije. (4)

Implementacija socijalnih inovacija u promociji zdravlja suočava se s brojnim izazovima koji variraju od složenosti i raznovrsnosti zdravstvenih potreba do problema s financijama, regulativom i suradnjom. Usmjeravanje napora na razumjevanje i suočavanje sa ovih izazovima ključno je za postizanje uspjeha i postizanje trajnih pozitivnih promjena u zdravlju zajednica. Efikasno uočavanje ovih prepreka može omogućiti da socijalne inovacije postignu svoj puni potencijal i ostvare korist društvu. (10)

2.3.2. Primjeri socijalnih inovacija u promociji zdravlja

Socijalne inovacije igraju ključnu ulogu u unapređenju kvalitete života i zdravlja stanovništva kroz rješavanje suvremenih izazova u društvu. Ove inovacije obuhvaćaju nove ideje, strategije i projekte koji se usmjeravaju na unapređenje zdravlja i blagostanja različitih populacija. U kontekstu promocije zdravlja, socijalne inovacije omogućuju kreativne i učinkovite pristupe koji se mogu prilagoditi specifičnim potrebama zajednica. U ovom radu, fokusirat ćemo se na primjere projekata, radova i publikacija koji koriste socijalne inovacije za

promociju zdravlja u četiri ključna područja: aktivno i zdravo starenje, zeleni gradovi, mentalno zdravlje mladih i zdrava prehrana. (4)

Zdravo starenje postaje sve važnija tema kako se svjetska populacija ubrzano stari. Projekti usmjereni na promicanje zdravog starenja često uključuju inovativne programe koji potiču fizičku aktivnost, mentalnu stimulaciju i socijalnu uključenost starijih osoba. Primjeri takvih projekata pokazuju kako se može poboljšati kvaliteta života starijih ljudi, smanjiti njihova ovisnost o zdravstvenim uslugama i potaknuti aktivno sudjelovanje u zajednici. (13) Zeleni gradovi predstavljaju još jedno ključno područje gdje socijalne inovacije imaju značajan utjecaj. Projekti koji promiču zelene gradove uključuju inicijative za povećanje urbanih zelenih površina, poticanje održive mobilnosti te smanjenje zagađenja. Ovi projekti ne samo da doprinose očuvanju okoliša, već i poboljšavaju fizičko i mentalno zdravlje građana pružajući im čišći i zdraviji okoliš za život. (20) Mentalno zdravlje mladih je područje koje zahtijeva inovativne pristupe. Socijalne inovacije u ovom kontekstu često se usredotočuju na prevenciju mentalnih poremećaja, edukaciju o mentalnom zdravlju te pružanje podrške i resursa mladima. (28) Isto tako zdrava prehrana je važan aspekt cjelokupnog zdravlja, a socijalne inovacije u ovom području uključuju projekte koji potiču dostupnost i konzumaciju nutritivno bogate hrane. Ovi projekti često uključuju edukativne programe, urbane vrtove te inicijative za smanjenje bacanja hrane. Promicanjem zdravih prehrambenih navika, ovi projekti pridonose prevenciji kroničnih bolesti i unapređenju općeg zdravlja populacije. (33)

2.3.2.1. Aktivno starenje

Starenje stanovništva predstavlja jedan od najvećih izazova s kojima se suočava suvremeno društvo. S porastom broja starijih osoba raste i potreba za održavanjem i poboljšanjem zdravlja ovog dijela populacije, kako bi se osigurao kvalitetan i dostojanstven život u starijoj dobi, socijalne inovacije igraju ključnu ulogu, nudeći nove pristupe i rješenja koja ne samo da odgovaraju na zdravstvene potrebe starijih osoba, već i potiču njihovo aktivno sudjelovanje u društvu. Aktivno starenje je koncept koji promiče ideju da starije osobe mogu i trebaju ostati aktivne, neovisne i uključene u društvo što je dulje moguće. To podrazumijeva ne samo fizičku aktivnost, već i sudjelovanje u društvenim, ekonomskim, kulturnim i duhovnim aktivnostima koje pridonose njihovom osobnom ispunjenju i dobrobiti. (13) Gerijatrija, kao grana medicina koja se bavi zdravim starenjem, i promocija zdravlja su usko povezane, jer je jedan od ključnih ciljeva gerijatrije upravo očuvanje i poboljšanje zdravlja starijih osoba kako bi se što dulje održala njihova funkcionalnost i kvaliteta života. Promocija zdravlja u starijoj dobi uključuje

niz preventivnih i edukativnih aktivnosti koje pomažu starijim osobama da ostanu zdrave, aktivne i samostalne. (14)

Kao ključne aspekte aktivnog starenja možemo navesti fizičku aktivnost, kontinuirano učenje i poboljšavanje kognitivnih funkcija, socijalnu interakciju, ekonomsku sigurnost, psihološko i emocionalno blagostanje, duhovnost te sveopću sigurnost. Fizička aktivnost igra ključnu ulogu u održavanju zdravlja u starijoj dobi. Redovita tjelovježba, prilagođena sposobnostima starijih osoba, može pomoći u održavanju mišićne mase, pokretljivosti, ravnoteže i kardiovaskularnog zdravlja. To smanjuje rizik od kroničnih bolesti poput srčanih bolesti, dijabetesa i osteoporoze, te poboljšava opće stanje tijela i uma. Aktivno starenje uključuje i intelektualnu stimulaciju kroz čitanje, učenje novih vještina, pohađanje tečajeva, sudjelovanje u radionicama i korištenje tehnologije. Ove aktivnosti mogu pomoći u očuvanju kognitivnih funkcija i smanjenju rizika od demencije. Održavanje snažnih društvenih veza važno je za emocionalno i mentalno zdravlje. Sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima, volontiranje, sudjelovanje u društvenim skupinama ili klubovima, te održavanje kontakta s obitelji i prijateljima pomaže starijim osobama da ostanu povezane sa svojom zajednicom, smanjujući osjećaj usamljenosti i izolacije. Osiguranje financijske stabilnosti važan je dio aktivnog starenja. To može uključivati planiranje za mirovinu, upravljanje financijama, ili čak rad na pola radnog vremena ili u volontiranju, što ne samo da doprinosi financijskoj sigurnosti, već i osigurava osjećaj svrhe i korisnosti. Aktivno starenje uključuje i rad na emocionalnoj stabilnosti, prihvaćanju promjena koje dolaze sa starenjem, te razvijanje pozitivnog pogleda na život. To može uključivati i traženje pomoći u slučaju depresije, anksioznosti ili drugih mentalnih poteškoća, te sudjelovanje u aktivnostima koje donose radost i zadovoljstvo. Stvaranje sigurnog okruženja kod kuće i u zajednici ključno je za aktivno starenje. Ovo može uključivati prilagodbe u kući koje smanjuju rizik od padova, poboljšavajući pristupačnost i mobilnost, te osiguravanje da su starije osobe uključene u planiranje zajednice i imaju pristup potrebnim uslugama. Za mnoge starije osobe, duhovnost postaje važan dio života. Aktivno starenje može uključivati i sudjelovanje u duhovnim praksama, što može pružiti osjećaj mira, povezanosti i svrhe u starijoj dobi. Aktivno starenje naglašava da starost ne mora značiti pasivnost ili izolaciju, već može biti vrijeme za nove prilike, učenje i doprinos društvu. Ključ je u poticanju starijih osoba da preuzmu aktivnu ulogu u održavanju svog zdravlja i dobrobiti, uz podršku obitelji, zajednice i zdravstvenih sustava. (13,14)

Socijalne inovacije u starijoj dobi predstavljaju ključne alate za poboljšanje kvalitete života starijih osoba, istovremeno smanjujući pritisak na zdravstveni sustav. Ove inovacije uključuju širok spektar aktivnosti i pristupa koji promiču socijalnu uključenost, fizičko zdravlje, mentalno blagostanje i međugeneracijsku solidarnost. Na primjer, različiti plesni programi mogu značajno poboljšati mentalno i fizičko zdravlje starijih osoba, pružajući im priliku za društvenu interakciju, fizičku aktivnost i kognitivnu stimulaciju. Rezultati istraživanja sugeriraju da ovakve aktivnosti smanjuju osjećaj izolacije i depresije te poboljšavaju kognitivne sposobnosti, što je posebno važno u kontekstu starenja populacije. (15)

Socijalne inovacije također potiču zdravu dugovječnost kroz različite programe koji podržavaju starije osobe u urbanim sredinama. Na primjer, zajedničko mentorstvo između mlađih i starijih osoba omogućuje razmjenu znanja i iskustava, što doprinosi međugeneracijskoj suradnji i smanjenju društvene izolacije starijih osoba. Ovakvi programi ne samo da poboljšavaju socijalno blagostanje starijih, već također pomažu u izgradnji inkluzivnih i održivih zajednica, što ima dugoročne pozitivne učinke na cijeli zdravstveni sustav. (16)

Zajednice temeljene na socijalnim inovacijama, kao što su “age-friendly“ zajednice, pružaju starijima podršku koja nadopunjuje tradicionalne zdravstvene i socijalne usluge. Ovi programi, koji uključuju širok raspon aktivnosti, od tehnologije za praćenje zdravlja do edukativnih inicijativa, omogućuju starijima da ostanu aktivni članovi društva. Takav pristup ne samo da poboljšava zdravlje i dobrobit starijih osoba, već također smanjuje troškove zdravstvene skrbi kroz prevenciju bolesti i poboljšanje kvalitete života. (17)

Inovacije koje kombiniraju individualne i populacijske intervencije pokazuju potencijal u promicanju socijalne participacije i zdravlja starijih osoba. Na primjer, programi kao što su *Lifestyle Redesign* i *APIC* usmjereni su na promicanje zdravih rutina i integraciju starijih osoba u zajednicu. Takvi programi dokazano smanjuju zdravstvene nejednakosti i poboljšavaju socijalnu participaciju starijih osoba, čime se smanjuje potreba za intenzivnim zdravstvenim intervencijama i poboljšava opće zdravlje populacije. (18)

Povezivanje tehnoloških i socijalnih modela u sklopu pametnih gradova može značajno poboljšati dnevnu socijalnu interakciju starijih osoba. Integracija novih tehnologija, kao što su umjetna inteligencija i Internet of Things (IoT), u gerijatrijsku skrb pruža mogućnosti za razvoj održivih rješenja koja odgovaraju specifičnim potrebama starijih osoba. Ovi modeli ne samo da

promiču socijalnu interakciju i zdravlje, već također smanjuju financijski teret na zdravstveni sustav, omogućujući starijima da ostanu neovisni i aktivni članovi društva. (19)

Socijalne inovacije u gerijatriji igraju vitalnu ulogu u poboljšanju kvalitete života starijih osoba i održivosti zdravstvenog sustava. One nude inovativna rješenja koja ne samo da smanjuju pritisak na zdravstveni sustav, već također potiču aktivno starenje, socijalnu uključenost i međugeneracijsku solidarnost, što je ključno za suočavanje s izazovima starenja populacije. (13)

2.3.2.2. Mentalno zdravlje mladih

Mentalno zdravlje mladih predstavlja jedno od ključnih javnozdravstvenih pitanja današnjice. Ubrzani tempo života, sveprisutni pritisci društvenih mreža, promjene u društvenim strukturama i globalni događaji, poput pandemije COVID-19, pridonijeli su povećanoj učestalosti mentalnih poremećaja među mladima. U tom kontekstu, socijalne inovacije se javljaju kao ključan pristup za rješavanje ovih problema, nudeći nove i održive metode koje mogu poboljšati mentalno zdravlje i dobrobit mladih ljudi. (20)

Provedba socijalnih inovacija u području mentalnog zdravlja suočava se s brojnim izazovima. Prvi izazov je stigma povezana s mentalnim zdravljem. Mladi se često suočavaju s predrasudama koje ih sprječavaju da potraže pomoć, a društvena stigma može otežati implementaciju inovativnih rješenja. Drugi izazov je nedostatak resursa i financiranja. Mnoge zajednice, posebno one u ruralnim i manje razvijenim područjima, nemaju pristup potrebnim sredstvima za pokretanje i održavanje socijalnih inovacija. Treći izazov je koordinacija između različitih sektora, uključujući obrazovanje, zdravstvo, socijalne službe i nevladine organizacije. Učinkovita suradnja među tim sektorima često zahtijeva promjene u postojećim strukturama i politikama, što može biti teško postići. (21)

Unatoč izazovima, socijalne inovacije nude brojne mogućnosti za poboljšanje mentalnog zdravlja mladih. Prva mogućnost leži u korištenju digitalnih tehnologija. Online platforme, aplikacije i društvene mreže mogu se koristiti za pružanje informacija, savjetovanja i podrške mladima, čineći ih pristupačnijima i fleksibilnijima. Druga mogućnost je jačanje vršnjačke podrške. Mladi često preferiraju razgovore s vršnjacima, a programi koji uključuju vršnjačke savjetnike mogu pomoći u smanjenju stigme i poticanju traženja pomoći. Treća mogućnost je razvoj integriranih zajedničkih pristupa koji uključuju lokalne zajednice u proces stvaranja i

provođenja inovacija, čime se osigurava da su rješenja prilagođena specifičnim potrebama zajednice. (22)

Mnogi projekti su fokusirani na prevenciju i ranu intervenciju, pružajući mladima alate i resurse kako bi se lakše nosili s emocionalnim i psihološkim izazovima. Uspjeh ovih inicijativa često se temelji na suradnji između škola, nevladinih organizacija, zdravstvenih institucija i samih mladih, čime se potiče zajedničko djelovanje u borbi protiv stigmatizacije mentalnih bolesti i promicanju mentalnog zdravlja. Jedan od uspješnih primjera socijalnih inovacija je australski program *Headspace*. Ovaj nacionalni centar za mentalno zdravlje mladih nudi usluge kao što su savjetovanje, zdravstvena skrb i obrazovanje kroz mrežu fizičkih i online centara. Program je uspješno smanjio stigmju vezanu uz mentalno zdravlje među mladima i povećao pristup potrebnim uslugama. (23)

Program *F.R.I.E.N.D.S.* predstavlja jednu od najpoznatijih socijalnih inovacija u području promocije mentalnog zdravlja, posebno među djecom i mladima. Razvijen u Australiji, ovaj program usmjeren je na prevenciju anksioznosti i depresije te na jačanje emocionalne otpornosti kod djece i adolescenata. Program koristi kognitivno-bihevioralne tehnike kako bi pomogao mladima prepoznati i kontrolirati negativne misli, razviti vještine suočavanja sa stresom i poboljšati socijalne odnose. Akronim *F.R.I.E.N.D.S.* stoji za *Feelings (osjećaji)*, *Remember to relax (sjeti se opustiti)*, *I can do it! (mogu to učiniti!)*, *Explore solutions (istraži rješenja)*, *Now reward yourself (nagradi se)*, *Do it every day (čini to svaki dan)*, *Stay calm (ostani smiren)*. Ove ključne riječi pomažu sudionicima da kroz jednostavne korake uče kako se nositi s izazovima mentalnog zdravlja. Jedna od najvećih prednosti programa *F.R.I.E.N.D.S.* je njegova prilagodljivost različitim okruženjima, uključujući škole, zajednice i kliničke postavke. Program se provodi kroz seriju radionica koje uključuju interaktivne aktivnosti, igre i rasprave, čime se stvara poticajno okruženje u kojem djeca i mladi mogu razviti pozitivne mentalne strategije. Uključuje i rad s roditeljima i nastavnicima, što omogućava širu podršku i bolju integraciju naučenih vještina u svakodnevni život. Istraživanja pokazuju da je program *F.R.I.E.N.D.S.* učinkovit u smanjenju simptoma anksioznosti i depresije kod djece, dok istovremeno poboljšava njihove socijalne vještine i samopouzdanje. Na primjer, studija provedena u Australiji pokazala je značajno smanjenje anksioznih simptoma kod djece koja su sudjelovala u programu, u usporedbi s onima koja nisu sudjelovala. Program se uspješno proširio i na druge zemlje, uključujući Kanadu, Veliku Britaniju i Novi Zeland, gdje je prilagođen lokalnim potrebama i kontekstima. (24)

Još jedan od primjera je britanski projekt *My Mind, My Life* koji pruža personaliziranu online podršku kroz terapijske module i vršnjačku podršku, omogućujući mladima da razviju strategije za suočavanje sa stresom i anksioznošću. (25)

Sljedeći primjer je europski program *Youth Aware of Mental Health*, koji se provodi u školama i fokusira na jačanje otpornosti mladih kroz edukaciju o mentalnom zdravlju i pružanje praktičnih alata za prevenciju depresije i anksioznosti. (26)

Isto tako *ReachOut* je online platforma koja pruža informacije, forume i podršku mladima u vezi s mentalnim zdravljem. Ova platforma omogućava mladima da anonimno dijele svoja iskustva i dobiju savjete od vršnjaka, čime se smanjuje stigma i povećava svijest o važnosti mentalnog zdravlja. (23)

Friendship Bench nastao u Zimbabveu kao socijalna inovacija koristi jednostavan, ali učinkovit pristup. Radi se klupama postavljenima u zajednicama gdje educirani članovi zajednice, pružaju psihosocijalnu podršku. Ova inicijativa je dokazala da se uz minimalne resurse može postići značajno poboljšanje u mentalnom zdravlju. (27)

7 Cups iz SAD-a je digitalna platforma koja povezuje korisnike s treniranim vršnjačkim slušateljima za emocionalnu podršku u stvarnom vremenu. Platforma nudi besplatne usluge podrške, kao i mogućnost terapijskih razgovora s licenciranim terapeutima, čime se proširuje pristup mentalno-zdravstvenim uslugama. (23)

Provedba socijalnih inovacija u očuvanju mentalnog zdravlja mladih predstavlja kompleksan, ali nužan korak prema boljem razumijevanju i rješavanju mentalnih poteškoća i problema. Unatoč izazovima, inovativni pristupi koji koriste digitalne tehnologije, osnažuju zajednice i uključuju mlade u proces donošenja odluka imaju potencijal stvoriti održiva rješenja koja mogu značajno poboljšati mentalno zdravlje mladih. Ključ uspjeha ovih inicijativa leži u suradnji između različitih sektora, adekvatnom financiranju i kontinuiranom prilagođavanju rješenja specifičnim potrebama mladih i njihovih zajednica (21)

2.3.2.3. Zeleni gradovi

Projekt Zeleni gradovi predstavlja globalnu inicijativu usmjerenu na transformaciju urbanih područja u ekološki održive, zdrave i privlačne prostore za život. Ova inicijativa proizašla je iz potrebe da se odgovori na izazove urbanizacije, klimatskih promjena i degradacije okoliša, a istovremeno doprinosi poboljšanju kvalitete života građana. Koncept Zelenih gradova

obuhvaća širok spektar aktivnosti i strategija koje se odnose na urbani dizajn, ekologiju, smanjenje emisija stakleničkih plinova, te promociju zdravlja i dobrobiti kroz poboljšanje urbanog okoliša. (28)

Jedan od ključnih ciljeva projekta Zeleni gradovi je povećanje udjela zelenih površina unutar gradova, uključujući parkove, drvorede, zelene krovove i vrtove. Ove zelene površine ne samo da poboljšavaju estetsku vrijednost gradova, već imaju i važne ekološke i zdravstvene funkcije. Zeleni prostori djeluju kao prirodni filteri za zagađivače zraka, smanjujući razinu štetnih čestica i poboljšavajući kvalitetu zraka. Doprinosu smanjenju urbanih toplinskih otoka, pružajući hladovinu i smanjujući temperature u gradskim središtima, što postaje sve važnije u kontekstu klimatskih promjena. (29)

Uz ekološke benefite, Zeleni gradovi imaju značajan utjecaj na zdravlje stanovnika. Brojne studije ukazuju na to da pristup zelenim površinama potiče fizičku aktivnost, smanjuje stres i poboljšava mentalno zdravlje. Zeleni prostori nude i mjesta za društvene aktivnosti te okupljanje zajednice, čime se jačaju socijalne veze i osjećaj zajedništva. Primjeri uspješnih projekata Zelenih gradova mogu se pronaći širom svijeta, od nordijskih zemalja do gradova u Aziji i Sjevernoj Americi koji primjenjuju inovativne pristupe u kreiranju ekoloških urbanih sredina. (28)

Inicijative poput urbanih vrtova unutar gradskih područja dodatno jačaju održivost Zelenih gradova, omogućavajući stanovnicima da sami proizvode hranu i na taj način smanjuju svoju ovisnost o industrijskoj poljoprivredi. Ovi vrtovi ne samo da pridonose sigurnosti hrane, već i potiču ekološku svijest i educiraju građane o važnosti očuvanja okoliša. Urbanistički planeri i donositelji odluka prepoznaju važnost Zelenih gradova u postizanju ciljeva održivog razvoja, te sve više integriraju ove koncepte u razvojne strategije i politike. (29)

Socijalne inovacije mogu značajno doprinijeti smanjenju zdravstvenih nejednakosti u urbanim sredinama putem inkluzivnih i održivih pristupa koji ciljaju na marginalizirane i ranjive skupine. Uključivanje socijalnih inovacija u zdravstvene politike i urbanističko planiranje omogućava razvoj okruženja koja promiču zdravlje za sve, bez obzira na socioekonomski status. Primjerice, implementacija javnih zelenih površina u manje privilegiranim dijelovima grada može pružiti pristup zdravijem životnom okruženju, čime se smanjuje izloženost stanovništva štetnim faktorima poput zagađenja i stresa. Inicijative poput urbanih vrtova ne samo da poboljšavaju fizičko zdravlje kroz promicanje zdrave prehrane, već također jačaju društvenu koheziju i smanjuju socijalnu izolaciju, što su važni faktori za

mentalno zdravlje. Kroz edukacijske programe i zajedničke aktivnosti, socijalne inovacije mogu osnažiti pojedince i zajednice, pružajući im alate i resurse za bolje upravljanje vlastitim zdravljem. Na taj način smanjuju se razlike u zdravstvenim ishodima između različitih društvenih skupina i stvaraju se pravednija društva. (29)

Projekt Zeleni gradovi predstavlja značajan korak prema stvaranju održivih, zdravih i ekološki svjesnih urbanih sredina. Kroz promicanje zelenih površina, smanjenje zagađenja i poticanje aktivnog načina života, ovaj projekt doprinosi poboljšanju kvalitete života građana i očuvanju okoliša za buduće generacije. Kroz daljnje širenje i implementaciju ovog koncepta, gradovi širom svijeta mogu postati bolja mjesta za život, koja nude ravnotežu između urbanizacije i prirode, te zdravlje i dobrobit za sve svoje stanovnike. (29)

Zeleni gradovi potiču transformaciju urbanih područja u ekološki prihvatljivije prostore, što doprinosi prevenciji bolesti povezanih s nezdravim načinom života i lošom kvalitetom zraka. Različite studije pokazuju da pristup urbanom zelenilu smanjuje stres, poboljšava mentalno zdravlje i potiče fizičku aktivnost, što su ključni faktori u prevenciji kroničnih bolesti poput dijabetesa i kardiovaskularnih bolesti. Na primjer, istraživanje provedeno u skandinavskim zemljama ukazuje na to da su ljudi koji žive u blizini zelenih površina zdraviji i zadovoljniji životom. Također, implementacija urbanih vrtova unutar gradskih četvrti nije samo ekološki i zdravstveno korisna, već i socijalno inkluzivna, pružajući prostor za interakciju zajednice i jačanje društvenih veza. Projekt Zeleni gradovi ima potencijal utjecati na politike zdravlja kroz podizanje svijesti o važnosti održivog urbanizma, što vodi ka integraciji zdravlja u sve politike urbanog razvoja. Ovaj pristup može smanjiti socioekonomske nejednakosti u zdravlju, stvarajući pravednije i zdravije okruženje za sve građane. (28)

Jedan od najpoznatijih primjera uspješne primjene koncepta Zelenih gradova je Kopenhagen u Danskoj. Kopenhagen je postao globalni lider u održivom urbanom razvoju, s ambicijom da postane prvi grad s nultom emisijom ugljika do 2025. godine. Grad je uveo brojne mjere za smanjenje emisija, uključujući povećanje udjela biciklističkih staza i javnog prijevoza, kao i razvoj energetske učinkovitih zgrada. Prema istraživanjima, ove mjere su već rezultirale smanjenjem emisija stakleničkih plinova za više od 40% u protekla dva desetljeća, dok je udio stanovnika koji koriste bicikl za svakodnevni prijevoz porastao na preko 50%. Osim ekoloških koristi, ove promjene su dovele i do značajnog poboljšanja zdravlja stanovnika, smanjenja stope pretilosti i povećanja životnog zadovoljstva. (30)

Sličan primjer uspješne primjene Zelenih gradova dolazi iz Singapura, grada-države koji je postao poznat po svojoj integraciji prirode u urbanu sredinu. Singapur je razvio koncept "grada u vrtu", gdje se zelene površine nalaze u samom središtu urbanističkog planiranja. Ovaj pristup uključuje razvoj vertikalnih vrtova, zelenih krovova i parkova koji su integrirani u urbanu infrastrukturu. Prema istraživanjima, ove inicijative nisu samo poboljšale kvalitetu zraka u gradu, već su i smanjile urbane toplinske otoke, što je rezultiralo nižim temperaturama i smanjenjem potrošnje energije. Istraživanja su pokazala da pristup zelenim površinama u Singapuru poboljšava mentalno zdravlje građana, smanjuje stres i potiče socijalnu interakciju. (30)

Beč u Austriji je još jedan primjer grada koji je uspješno implementirao koncept Zelenih gradova. Grad je poznat po svojim brojnim parkovima, urbanim vrtovima i pješačkim zonama koje čine značajan dio urbane strukture. Istraživanja provedena u Beču pokazuju da pristup zelenim površinama pozitivno utječe na zdravlje stanovnika, posebno djece i starijih osoba. Na primjer, studija iz 2018. godine pokazala je da djeca koja žive u blizini parkova imaju nižu razinu tjelesne mase i bolje kardiovaskularno zdravlje u usporedbi s vršnjacima koji žive u područjima s manje zelenih površina. Također Beč je uspješno integrirao koncept održive mobilnosti, potičući građane na korištenje javnog prijevoza, bicikala i pješačenja, što je rezultiralo smanjenjem prometnih gužvi i poboljšanjem kvalitete zraka. (31)

Primjeri iz Kopenhagena, Singapura i Beča jasno pokazuju kako projekt Zeleni gradovi može transformirati urbane sredine u održiva i zdrava mjesta za život. Rezultati istraživanja potvrđuju da ove inicijative ne samo da poboljšavaju okolišne uvjete, već i značajno doprinose zdravlju i dobrobiti stanovnika. Ovi gradovi služe kao uzori za druge urbane sredine koje se suočavaju s izazovima urbanizacije i klimatskih promjena, pokazujući da je moguće postići ravnotežu između razvoja i očuvanja prirode te osigurati bolju budućnost za sve. (30,31)

2.3.2.4. Zajedno za zdravu prehranu

Zdrava prehrana jedan je od ključnih čimbenika u promociji zdravlja i prevenciji kroničnih bolesti. Uravnotežena prehrana bogata voćem, povrćem, cjelovitim žitaricama, te niskim udjelom zasićenih masti i šećera smanjuje rizik od srčanih bolesti, dijabetesa, pretilosti i nekih oblika raka. Unatoč općeprihvaćenoj važnosti zdrave prehrane, mnoge populacije i dalje nemaju pristup nutritivno kvalitetnoj hrani, što dovodi do zdravstvenih nejednakosti. Kako bi

se odgovorilo na ove izazove, razvijene su brojne socijalne inovacije koje nastoje poboljšati prehrambene navike stanovništva putem različitih projekata i inicijativa. (32)

Promocija zdrave prehrane kroz socijalne inovacije važna je za poboljšanje zdravlja ljudi i sprječavanje bolesti, no provedba ovih inicijativa suočava se s brojnim izazovima. Iako projekti poput urbanih vrtova, školskih programa prehrane i banki hrane imaju za cilj poboljšati prehrambene navike i osigurati pristup zdravoj hrani, često se susreću s preprekama koje otežavaju njihovu uspješnu primjenu. Jedna od najvećih poteškoća je financiranje. Mnogi projekti ovise o donacijama ili državnim sredstvima, koja nisu uvijek stabilna. Ako nestane financijske podrške, projekti poput urbanih vrtova teško opstaju, jer im je potrebno stalno održavanje. Nedostatak novca može ograničiti njihov doseg i spriječiti dugoročni uspjeh. (33)

Pristup zdravoj hrani također predstavlja problem, posebno u siromašnijim zajednicama gdje nema dovoljno trgovina sa svježim voćem i povrćem. Iako banke hrane pokušavaju riješiti ovaj problem, često se suočavaju s izazovima u skladištenju i distribuciji svježe hrane. Promjena prehrambenih navika nije laka, jer ljudi često ostaju vjerni svojim uobičajenim jelima i kulturama, što otežava prihvaćanje novih, zdravijih izbora. (33)

Edukacija je još jedan izazov. Iako su mnogi projekti usmjereni na podizanje svijesti o važnosti zdrave prehrane, nedostatak resursa može ograničiti njihovu učinkovitost. Na primjer, školski programi prehrane često nailaze na otpor roditelja i učenika koji su navikli na nezdravu hranu. Također učitelji i osoblje ponekad nemaju dovoljno znanja ili obuke za pravilnu provedbu ovih programa. (34)

Političke i institucionalne prepreke također otežavaju provedbu socijalnih inovacija. Prehrambene industrije pružaju otpor promjenama koje bi mogle smanjiti potrošnju nezdrave hrane, usporavajući ili sprječavajući promjene u prehrambenim politikama koje bi mogle podržati socijalne inovacije. Održavanje dugoročnog sudjelovanja zajednice u ovim projektima predstavlja izazov. Projekti često ovise o volonterskom radu i angažmanu ljudi, ali motivacija može s vremenom opasti, što smanjuje učinkovitost tih inicijativa. (35)

Jedan od uspješnih primjera socijalnih inovacija u promociji zdrave prehrane su *urbani vrtovi*. Ovi projekti omogućuju građanima, posebno onima iz nižih socioekonomskih slojeva, da sami uzgajaju svježe i zdrave namirnice unutar svojih zajednica. Osim što omogućuju pristup svježem voću i povrću, urbani vrtovi promiču društvenu povezanost, ekološku svijest i pružaju edukativne platforme za učenje o održivom uzgoju hrane. Primjer uspješnog projekta je "Detroit Urban Gardening" u Sjedinjenim Američkim Državama, gdje su zajednički vrtovi

transformirali napuštena gradska zemljišta u produktivne i zdrave prostore, smanjujući nesigurnost u opskrbi hranom i poboljšavajući prehrambene navike stanovnika. (36)

Još jedan primjer socijalnih inovacija su programi *školske prehrane*, koji su se pokazali posebno učinkovitim u promicanju zdravih prehrambenih navika među djecom. Uvođenjem zdravih obroka u školske kantine i edukacijom učenika o važnosti zdrave prehrane, mnoge škole diljem svijeta uspjele su smanjiti prevalenciju pretilosti među djecom. Program "Jamie Oliver's Food Revolution" u Ujedinjenom Kraljevstvu potaknuo je promjene u školskoj prehrani, educirajući djecu i njihove obitelji o važnosti zdravih prehrambenih navika, te pružajući im alate za donošenje boljih prehrambenih odluka. (37)

Socijalne inovacije u obliku *banki hrane* igraju ključnu ulogu u smanjenju prehrambene nesigurnosti i promicanju zdrave prehrane među najugroženijim populacijama. Ovi projekti osiguravaju prehrambene proizvode, uključujući svježe voće i povrće, onima kojima su najpotrebniji, a istovremeno educiraju korisnike o zdravim prehrambenim izborima. Primjer uspješne banke hrane je "Feeding America", mreža banki hrane u Sjedinjenim Državama. (38)

Inovativni pristupi poput ovih pokazuju kako se kroz socijalne inovacije može utjecati na promjenu prehrambenih navika, smanjenje zdravstvenih nejednakosti i unapređenje općeg zdravlja stanovništva. Ovi projekti također naglašavaju važnost suradnje između različitih sektora – od vlade, preko nevladinih organizacija, do zajednica – kako bi se osiguralo da svi građani imaju pristup zdravoj i nutritivno vrijednoj hrani. (32,33)

2.3.2.5. „I ja mogu trenirati“

Projekt "*I ja mogu trenirati*" u Hrvatskoj predstavlja socijalnu inovaciju usmjerenu na poticanje inkluzivnosti u sportu i tjelesnoj aktivnosti, posebno među djecom s teškoćama u razvoju i drugim ranjivim skupinama. Ovaj projekt ima za cilj osigurati jednak pristup sportu za sve, bez obzira na fizičke, ekonomske ili socijalne prepreke. Inicijativa je razvijena kao odgovor na nedostatak prilagođenih sportskih programa za djecu s posebnim potrebama, ali i za one iz obitelji s nižim primanjima, te nastoji smanjiti nejednakosti u pristupu sportskim aktivnostima. (39)

Jedan od glavnih ciljeva projekta "*I ja mogu trenirati*" je omogućiti djeci i mladima s invaliditetom sudjelovanje u sportskim aktivnostima na ravnopravnoj osnovi. Projekt osigurava stručne trenere, prilagođenu opremu i sportske prostore kako bi djeca mogla sudjelovati u treninzima i razvijati svoje vještine, bez obzira na njihove fizičke sposobnosti. Ovi treninzi su

posebno osmišljeni kako bi poticali razvoj motoričkih sposobnosti, samopouzdanja i socijalnih vještina, čime se doprinosi općem zdravlju i dobrobiti sudionika. (39)

Projekt također uključuje edukaciju trenera i sportskih djelatnika o radu s djecom s teškoćama u razvoju, čime se povećava kapacitet sportskih klubova i udruga za prihvaćanje djece s posebnim potrebama. Kroz ovaj edukativni pristup, projekt nastoji stvoriti dugoročne promjene u sportskom sektoru, osiguravajući da inkluzivnost postane standardna praksa u sportu. (39)

Projekt "*I ja mogu trenirati*" fokusira se i na promicanje tjelesne aktivnosti u obiteljima s nižim primanjima. Organiziraju se besplatni treninzi i sportske radionice kako bi se uklonile financijske barijere koje često onemogućavaju djeci iz siromašnijih obitelji sudjelovanje u sportu. Ovaj pristup pomaže u smanjenju socijalnih nejednakosti i promiče zdrav način života među djecom i mladima koji bi inače bili isključeni iz sportskih aktivnosti. (40)

Projekt "*I ja mogu trenirati*" već je postigao značajan uspjeh u različitim dijelovima Hrvatske. Djeca koja su sudjelovala u programu pokazuju poboljšanja u fizičkom zdravlju, motoričkim sposobnostima i samopouzdanju. Također roditelji su izvijestili o pozitivnim promjenama u socijalnoj interakciji i ponašanju svoje djece. Projekt također pridonosi jačanju zajednice, jer okuplja obitelji, volontere i sportske djelatnike u zajedničkom cilju – osigurati sport svima. (40)

Iako ne postoje znanstveni radovi koji bi mogli potkrijepiti tu tvrdnju, iskustvo roditelja i djece govori nam kako projekt "*I ja mogu trenirati*" pokazuje kako socijalne inovacije mogu uspješno integrirati ranjive skupine u sportske aktivnosti, promovirajući inkluzivnost i jednakost u društvu. Ovaj projekt pruža priliku svima da sudjeluju u sportu, ne samo radi fizičkog zdravlja, već i radi razvoja socijalnih vještina i osjećaja pripadnosti zajednici. Uspjeh projekta služi kao primjer drugim inicijativama u regiji kako se sport može koristiti kao alat za socijalnu inkluziju i promociju zdravlja. (40)

3. ISTRAŽIVANJE

3.1. Ciljevi i hipoteze

C1: Utvrditi primjenjivost socijalnih inovacija u promociji zdravlja.

C2: Dati uvid u konkretne primjere i projekte socijalnih inovacija u području promocije zdravlja, analizirati i interpretirati postojeće podatke o utjecaju socijalnih inovacija na zdravlje.

C3: Utvrditi kakav utjecaj socijalne inovacije imaju na zdravstveni sustav.

H1: Socijalne inovacije primjenjivane su uspješno u području promocije zdravlja.

H2: Socijalne inovacije primjenjivane u praksi imaju pozitivan utjecaj na zdravlje i prevenciju bolesti.

H3: Socijalne inovacije usmjerene ka promociji zdravlja rasterećuju zdravstveni sustav.

3.2. Metode

Metodologija odabira literature i analize podataka u ovom radu temelji se na sustavnom pregledu recentnih i relevantnih izvora koji se bave socijalnim inovacijama u promociji zdravlja. Prvi korak u metodološkom postupku bio je odabir ključnih pojmova za pretraživanje, uključujući termine poput "socijalne inovacije", "promocija zdravlja", "društveni aspekti zdravlja", "zdravstvena politika", "aktivno starenje", "zeleni gradovi", "zdrava prehrana", "mentalno zdravlje mladih", te projekt "I ja mogu trenirati". Također su uzeti u obzir sinonimi i varijante terminologije, na hrvatskom i engleskom jeziku, kako bi se osigurao što širi obuhvat relevantnih izvora. Pojmovi poput "socijalne inovacije", "promocija zdravlja", "društveni aspekti zdravlja", "zdravstvena politika", "aktivno starenje", "zeleni gradovi", "zdrava prehrana", "mentalno zdravlje mladih" i projekt "I ja mogu trenirati" odabrani su s ciljem da obuhvate različite aspekte zdravlja koji su od interesa u istraživanjima društvenih inovacija.. Pojam "socijalne inovacije" korišten je kao temeljna kategorija jer se odnosi na inovativne prakse i modele koji poboljšavaju društvene uvjete, uključujući zdravstvo. "Promocija zdravlja" i "društveni aspekti zdravlja" usmjereni su na razumijevanje kako društveni faktori utječu na zdravstvene ishode i kako ih inovativni pristupi mogu unaprijediti. "Zdravstvena politika" odabrana je kako bi se istražila povezanost između političkih okvira i implementacije društvenih inovacija u zdravstvu. "Aktivno starenje" i "zeleni gradovi" uključeni su kako bi se obuhvatili inovativni pristupi u urbanom planiranju i zdravlju starijih osoba i stanovnika urbanih područja, dok "zdrava prehrana" i "mentalno zdravlje mladih" reflektiraju aktualne

društvene izazove i potrebe za inovativnim rješenjima. Konačno, projekt "I ja mogu trenirati" uključen je kao specifičan primjer lokalne inicijative koja promiče zdravlje kroz društveno angažiranje i fizičku aktivnost.

Bibliografske baze podataka koje su pregledane u svrhu prikupljanja literature uključuju PubMed, BMC (BioMed Central), Hrčak, Google Scholar i dr., budući da ove baze pokrivaju područja socijalnih inovacija, promocije zdravlja i zdravstvene politike. Pretraživanje je vremenski ograničeno na radove objavljene u razdoblju od 2014. do 2024. godine, kako bi se obuhvatila najnovija istraživanja i primjeri iz prakse. U pretrazi su obuhvaćeni znanstveni članci, knjige, izvještaji, kao i relevantna istraživanja, pri čemu su uključeni izvori pisani na hrvatskom i engleskom jeziku. U okviru metodološkog postupka, ključni korak bio je odabir specifičnih projekata, radova i publikacija koje se bave socijalnim inovacijama u promociji zdravlja. U obzir su uzeti radovi koji obuhvaćaju temu aktivnog starenje, zelenih gradova, zdrave prehrane te mentalnog zdravlja mladih. Odabrani su zbog njihove značajnosti u promicanju zdravlja kroz inovativne pristupe. Ovi projekti reflektiraju različite aspekte društvenih inovacija u zdravstvu – od urbanog planiranja i održivog razvoja do promocije mentalnog zdravlja i fizičke aktivnosti, te su stoga ključni za razumijevanje primjene društvenih inovacija u različitim kontekstima. Nakon prikupljanja podataka o metodologiji i rezultatima pretrage, primijenjeni su kriteriji uključivanja i isključivanja kako bi se suzio izbor na najvažnije i najrelevantnije izvore. Kriteriji uključivanja obuhvaćali su radove koji se izravno bave socijalnim inovacijama u promociji zdravlja i koji nude konkretne primjere primjene. S druge strane, radovi su isključeni ako nisu dovoljno relevantni za temu ili ako nisu pružali dovoljno konkretnih podataka. Selekcija literature bila je sustavna i dokumentirana kroz evidenciju naslova, autora, godine objavljivanja, vrste izvora i ključnih nalaza, što je omogućilo sveobuhvatnu analizu bez dupliciranja pregleda istih izvora. Na taj način, pregledano je približno 80 izvora, od kojih je 40 u konačnici uključeno u analizu, a 6 ključnih radova odabrano je za izradu rezultata ovog rada.

Analiza literature provedena je kroz nekoliko faza kako bi se testirale tri ključne hipoteze povezane sa socijalnim inovacijama u promociji zdravlja. Prva faza uključivala je pregled literature s ciljem utvrđivanja primjenjivosti socijalnih inovacija u promociji zdravlja, čime se testirala hipoteza H1. U ovoj fazi analizirani su radovi koji su se bavili konkretnim primjerima socijalnih inovacija u kontekstu promocije zdravlja, kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri su socijalne inovacije zastupljene u promociji zdravlja. Druga faza odnosila se na analizu utjecaja

socijalnih inovacija na zdravlje i prevenciju bolesti, čime se ispitivala hipoteza H2. U ovoj fazi pregledom relevantnih izvora dobiveni su rezultati o uspješnosti primjene socijalnih inovacija u prevenciji bolesti i unapređenju zdravlja. Analizirani su radovi koji su pružali empirijske podatke ili evaluacije utjecaja inovacija na zdravlje stanovništva. Posebna pažnja posvećena je istraživanjima koja su pokazala konkretne rezultate u smislu smanjenja rizika od bolesti ili poboljšanja kvalitete života. Treća faza obuhvatila je analizu utjecaja socijalnih inovacija na rasterećenje zdravstvenog sustava, čime se testirala hipoteza H3. Ova faza uključivala je analizu radova koji su se bavili učinkom socijalnih inovacija na smanjenje pritiska na zdravstvene usluge, poput smanjenja broja hospitalizacija, poboljšanja učinkovitosti zdravstvenih usluga ili povećanja pristupačnosti zdravstvene skrbi. Sve faze analize bile su metodološki dokumentirane kroz sustavno bilježenje ključnih nalaza, povezanosti s hipotezama i evaluaciju kvalitete dokaza, što je osiguralo cjelovitost i vjerodostojnost istraživačkog postupka.

Na temelju ovih analiza donesen je konačan zaključak o učinkovitosti i relevantnosti socijalnih inovacija u kontekstu promocije zdravlja. Rezultati dobiveni analizom 6 studija ukazuju na prisutnost socijalnih inovacija u različitim zdravstvenim kontekstima, kao što su prevencija bolesti, poboljšanje zdravstvenih usluga, osnaživanje zajednica i promocija zdravlja kroz inicijative poput društvenog plesa, mobilnih aplikacija za mentalno zdravlje, programa za mlade i urbanog ozelenjivanja. Pozitivni učinci ovih inovacija na zdravlje, uključujući smanjenje stresa, poboljšanje kognitivnih sposobnosti, mentalnog zdravlja i fizičkog blagostanja, potvrđeni su u većini radova. Međutim, dokazi o njihovom dugoročnom utjecaju na rasterećenje zdravstvenog sustava ostaju ograničeni, pri čemu samo dva od šest radova pružaju djelomične dokaze o smanjenju troškova i poboljšanju učinkovitosti zdravstvenih sustava.

4. REZULTATI

Tablica 1. Rezultati pretraživanja za pojam „social innovation“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Pub Med	59325	45523	1	57791
Hrčak	308	/	115	216
BMC	24012	/	/	/
Google Znalec	6620000	17800	/	/

Tablica 2. Rezultati pretraživanja za pojam „socijalne inovacije“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Hrčak	24	/	9	18
Google Znalec	17700	13300	/	/

Tablica 3. Rezultati pretraživanja za pojam „Health promotion“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Pub Med	207669	119169	79	116088
Hrčak	286	/	151	169
BMC	85184	/	/	/
Google Znalec	8510000	17800	/	/

Tablica 4. Rezultati pretraživanja za pojam „The social aspects of health“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Pub Med	46413	27226	3	26242
Hrčak	183	/	101	101

BMC	76715	/	/	/
Google Znalec	7240000	434000	/	/

Tablica 5. Rezultati pretraživanja za pojam „Social innovation AND health promotion“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Pub Med	3626	2720	0	2662
Hrčak	1	0	0	0
BMC	7898	/	/	/
Google Znalec	215000	75300	/	,/

Tablica 6. Rezultati pretraživanja za pojam „Active ageing AND social innovation“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Pub Med	1065	948	0	936
Hrčak	2	2	1	2
BMC	7898	/	/	/
Google Znalec	474000	18000	/	/

Tablica 7. Rezultati pretraživanja za pojam „Green cities AND social innovation“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Pub Med	218	213	0	210
Hrčak	0	/	0	0
BMC	1137	/	/	/
Google Znalec	2480000	44200	/	/

Tablica 8. Rezultati pretraživanja za pojam „Healthy diets AND social innovation“

Baze pretraživanje	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku

/ Ograničenja pretrage		od 2014. do 2024.		
Pub Med	432	405	0	402
Hrčak	0	/	0	0
BMC	2194	/	/	/
Google Znalec	143000	18200	/	/

Tablica 9. Rezultati pretraživanja za pojam „Mental health AND social innovation“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Pub Med	7958	6796	0	6729
Hrčak	0	/	0	0
BMC	9371	/	/	/
Google Znalec	3740000	147000	/	/

Tablica 10. Rezultati pretraživanja za pojam „projekt I ja mogu trenirati“

Baze pretraživanje / Ograničenja pretrage	Broj rezultata pretraživanja	Broj rezultata pretraživanja za razdoblje od 2014. do 2024.	Tekstovi na hrvatskom jeziku	Tekstovi na engleskom jeziku
Google Znalec	794	683	/	/

U početnoj fazi pretrage i istraživanju primjenjivosti socijalnih inovacija u promociji zdravlja, korištena je sustavna metoda pretraživanja literature. Pretraživanje je započelo analizom ključnih riječi iz Tablica 1-5, koje su obuhvaćale pojmove vezane uz socijalne inovacije, promociju zdravlja i srodne teme. Ključne riječi su korištene za pretraživanje relevantnih baza podataka kao što su PubMed, BMC, Hrčak i Google Scholar. Rezultati su uključivali radove na hrvatskom i engleskom jeziku, a vremenski raspon pretrage bio je ograničen na razdoblje od 2014. do 2024. godine kako bi se osiguralo da su u istraživanje uključene najnovije studije i spoznaje. Nakon toga pretraživanje je prošireno na ključne riječi iz Tablica 6-10. Ove ključne riječi bile su fokusirane na utjecaj specifičnih projekata na zdravlje i njihov učinak na zdravstveni sustav. U ovom koraku cilj je bio identificirati radove koji govore o utjecaju socijalnih inovacija na zdravstvene ishode, kao i na promjene unutar zdravstvenog

sustava. Kriteriji za uključivanje radova bili su: relevantnost teme, dostupnost punog teksta, te metodologija i rezultati radova koji se odnose na utjecaj socijalnih inovacija na zdravlje. Radovi su isključeni ako nisu ispunjavali zadane kriterije ili ako nisu bili relevantni za temu završnog rada. U konačnici identificirano je 40 izvora literature od kojih je 6 uključenu u prikaz rezultata ovog rada.

The application of social innovation in healthcare - Lindi van Niekerk, Lenore Manderson, Dina Balabanova

Metodologija rada „*The application of social innovation in healthcare*“ uključuje istraživanja u različitim disciplinama, uključujući organizacijske i upravljačke studije, javne politike, ekonomiju, ekologiju, urbane studije, istraživanje kreativnosti i psihologiju. Ova metoda omogućuje pregled postojeće literature o društvenim inovacijama u zdravstvu, identificirajući pokrivenost, praznine i ograničenja u znanju. Pregled je odgovorio na tri ključna pitanja: kako se koncept društvenih inovacija primjenjuje na zdravstvo, koje prepreke i čimbenici omogućuju osmišljavanje i provedbu društvenih inovacija unutar zdravstvenih sustava, te koja su ograničenja postojeće literature na ovu temu. Strategija pretraživanja obuhvatila je baze podataka poput Academic Source Complete, CINAHL i PubMed, koristeći specifične pojmove povezane s društvenim inovacijama i zdravstvom. Kriteriji za uključivanje fokusirali su se na članke objavljene između 2010. i 2020. godine, koji definiraju i primjenjuju koncept društvenih inovacija u zdravstvu. Razdoblje od deset godina odabrano je kako bi se obuhvatila najznačajnija i najrelevantnija istraživanja u vrijeme kada je interes za društvene inovacije bio u porastu. Korišten je analitički okvir temeljen na radu Edwardsa-Schachtera i Wallacea za deduktivnu analizu, pri čemu je NVivo 12 korišten za organizaciju i kodiranje podataka. Ovaj okvir omogućio je strukturiranu analizu ključnih dimenzija, što je dovelo do širokog razumijevanja literature o društvenim inovacijama u zdravstvu.

Rezultati ovog rada dobiveni su analizom 27 istraživačkih članaka koja je otkrila da se društvene inovacije u zdravstvu primjenjuju na raznolika područja, od prevencije bolesti do poboljšanja zdravstvenih sustava, s fokusom na socijalnu uključenost, osnaživanje zajednica i institucionalne promjene. Većina istraživanja dolazi iz zemalja s visokim dohotkom, osobito iz Europe, gdje su društvene inovacije često usmjerene na smanjenje troškova i rasterećenje zdravstvenih sustava, dok su studije iz zemalja s niskim i srednjim dohotkom fokusirane na zarazne bolesti i zdravstvenu jednakost. Tri glavne paradigme društvenih inovacija identificirane su kao instrumentalna, demokratska i strukturna, pri čemu većina članaka podržava instrumentalnu paradigmu. U zemljama s niskim i srednjim dohotkom (LMIC), tri

studije od ukupno 27 bile su usmjerene na prevenciju zaraznih bolesti i pristup uslugama za malariju, HIV i Chagasovu bolest. Devet od 27 studija fokusiralo se na postizanje jednakosti u pristupu skrbi, uključujući zdravstvena pitanja žena i društvene odrednice zdravlja poput siromaštva i ruralnosti. U zemljama s visokim dohotkom, društvene inovacije često su rješavale izazove u zdravstvenim sustavima, poput održavanja troškova za starenje populacije i poticanja sudjelovanja javnosti u zdravstvu. Istraživanje je pokazalo da su društvene inovacije u zdravstvu često ograničene na poboljšanje učinkovitosti postojećih sustava, a manje na transformaciju odnosa moći i struktura unutar zdravstvenih institucija. Također u radu se navodi kako postoji potreba za daljnjim istraživanjem koje bi se fokusiralo na dugoročne i sistemske promjene, posebno u zemljama s niskim i srednjim dohotkom.

Iz ovih rezultata možemo zaključiti da je H1 jer su društvene inovacije identificirane u različitim zdravstvenim kontekstima, uključujući prevenciju bolesti, poboljšanje zdravstvenih usluga i osnaživanje zajednica, s primjenom zemljama s niskim i visokim dohotkom. H2 djelomično je potvrđena, budući da istraživanja pokazuju pozitivne učinke socijalnih inovacija na zdravlje, posebno u područjima prevencije zaraznih bolesti i poboljšanja zdravstvenih ishoda. No, većina tih studija ostaju opisne, s nedovoljno snažnim dokazima o dugoročnim utjecajima. H3 također je djelomično potvrđena. Iako su socijalne inovacije u nekim slučajevima dovele do rasterećenja zdravstvenih sustava, posebno kroz smanjenje troškova i povećanje učinkovitosti, nedostatak istraživanja koja analiziraju dugoročne učinke i promjene na sistemskoj razini ograničava ovu tvrdnju.

Examine the advantages of social dance instruction in elder people for both mental and physical health, as well as its function in fostering general well-being – Mao Haiting, Li Na

Metodologija istraživanja „*Examine the advantages of social dance instruction in elder people for both mental and physical health, as well as its function in fostering general well-being*“ se temelji na ispitivanju utjecaja društvenog plesa na mentalno i fizičko zdravlje starijih osoba. Podaci su prikupljeni putem strukturiranih anketa i procjena provedenih među starijim osobama koje aktivno sudjeluju u programima plesa. Sudionici su iz društvenih centara, plesnih studija i domova za starije osobe. Kriteriji za uključivanje obuhvaćaju starije osobe koje aktivno sudjeluju u društvenim plesnim aktivnostima, dok su isključeni pojedinci izvan tog dobnog raspona ili koji nisu aktivni u plesu. Podaci se analiziraju pomoću statističkih metoda kako bi

se kvantificirao učinak društvenog plesa na tjelesno zdravlje, kognitivne funkcije, socijalne interakcije i emocionalno blagostanje. Provede se usporedne analize kako bi se identificirali obrasci i statistički značajni rezultati. Posebna pažnja posvećena je etičkim standardima, uključujući prikupljanje informiranog pristanka i osiguravanje povjerljivosti sudionika. Iako su potencijalna ograničenja istraživanja vezana uz pristranost samoprijavljivanja i ograničenu generalizaciju, koristi se rigorozan dizajn istraživanja kako bi se osigurala kvaliteta i pouzdanost podataka.

Rezultati kvantitativne analize istraživanja pokazali su pozitivan utjecaj poduke društvenog plesa na različite aspekte zdravlja starijih osoba, uključujući tjelesno zdravlje, kognitivne sposobnosti, socijalne interakcije i emocionalno blagostanje. U pogledu tjelesnog zdravlja, svi sudionici su zabilježili poboljšanje, pri čemu je jedan od sudionika postigao najznačajniji porast od 12 bodova. Kognitivne sposobnosti također su se poboljšale, s najvećim povećanjem od 13 bodova. Emocionalno blagostanje pokazalo je značajan porast, s maksimalnim poboljšanjem od 12 bodova. Komparativna analiza uz korištenje statističkih testova (upareni t-test) pokazala je statistički značajna poboljšanja ($p < 0,05$) u svim ispitivanim područjima, potvrđujući pozitivan utjecaj društvenog plesa na cjelokupnu dobrobit starijih osoba.

Rezultati istraživanja pokazuju da je poduka društvenog plesa, kao oblik socijalne inovacije, prisutna u promociji zdravlja starijih osoba, time potvrđujemo H1. Društveni ples ne samo da uključuje fizičku aktivnost, već također djeluje na mentalno zdravlje, socijalne interakcije i emocionalno blagostanje, što potvrđuje prisutnost socijalnih inovacija u ovom području. Kvantitativna analiza pokazala je statistički značajna poboljšanja u fizičkom zdravlju (najveći porast od 12 bodova), kognitivnim sposobnostima (najveće povećanje od 13 bodova), socijalnim interakcijama i emocionalnom blagostanju (maksimalno poboljšanje od 12 bodova). Ovi rezultati ukazuju na to da socijalne inovacije, poput društvenog plesa, imaju pozitivan utjecaj na zdravlje i mogu djelovati preventivno u sprječavanju zdravstvenih problema što potvrđuje H2. H3 nije potvrđena, u istraživanju nema konkretnih podataka koji bi izravno ukazivali na to da socijalne inovacije poput poduke društvenog plesa rasterećuju zdravstveni sustav. Iako su rezultati pokazali pozitivan utjecaj na zdravlje sudionika, nema dokaza o smanjenju opterećenja zdravstvenog sustava temeljem ovih intervencija.

Rad „Mobilne aplikacije za očuvanje mentalnog zdravlja“ koristi pregled literature i analizu postojećih istraživanja kako bi se ispitala uloga mobilnih aplikacija u očuvanju i unapređenju mentalnog zdravlja. Metodološki pristup temelji se na analizi relevantnih studija, izvještaja i podataka prikupljenih iz različitih izvora. Umjesto empirijskih podataka, rad se oslanja na opisne podatke iz literature koji pružaju uvid u trenutno stanje mentalnog zdravlja i upotrebu tehnologije u zdravstvenim intervencijama. Kriteriji za uključivanje literature usmjereni su na istraživanja koja se bave mentalnim zdravljem, korištenjem tehnologije u zdravstvu i preventivnim mjerama za očuvanje mentalnog zdravlja.

Rezultati analize pokazuju da su mentalni poremećaji jedan od prioritarnih javnozdravstvenih problema u svijetu, uključujući Republiku Hrvatsku, s visokim stopama hospitalizacije i značajnim utjecajem na radno aktivnu populaciju. Mobilne aplikacije za mentalno zdravlje pokazuju se kao koristan alat za svakodnevno održavanje i unapređenje mentalnog zdravlja, pružajući jednostavne metode poput vježbi disanja, meditacije i praćenja spavanja. Istraživanja ukazuju na to da aplikacije pozitivno utječu na smanjenje stresa, tjeskobe i depresije kod korisnika. No naglašeno je da ove aplikacije nisu prikladne za osobe s ozbiljnim mentalnim poremećajima poput shizofrenije ili psihoze. Uloga zdravstvenih djelatnika ključna je u edukaciji populacije o važnosti mentalnog zdravlja i korištenju ovih aplikacija kao preventivnog alata. Preporučuje se povećanje svijesti o mentalnom zdravlju putem medija i javnih kampanja kako bi se poboljšalo korištenje dostupnih tehnologija za očuvanje mentalnog zdravlja.

H1 može se djelomično potvrditi, jer rad ističe prisutnost mobilnih aplikacija kao oblika socijalnih inovacija u promociji mentalnog zdravlja. Međutim, budući da se rad oslanja na opisne podatke iz literature, a ne na empirijske dokaze, potvrda ove hipoteze ostaje ograničena. Prisutnost ovih inovacija je prepoznata, ali nema dovoljno dubine u analizi koja bi pokazala njihov širi utjecaj ili primjenu u drugim aspektima promocije zdravlja. Iako rezultati sugeriraju da aplikacije za mentalno zdravlje mogu imati pozitivan utjecaj na smanjenje stresa, tjeskobe i depresije, potvrda H2 isto tako ostaje djelomična. Rad ne pruža empirijske dokaze o dugoročnim učincima ili o stvarnoj prevenciji bolesti. H3 nije potvrđena, budući da rad ne nudi dokaze o utjecaju mobilnih aplikacija na smanjenje opterećenja zdravstvenog sustava. Iako su potencijalne koristi za pojedince prepoznate, nema empirijskih podataka ili analiza koje bi pokazale kako ove inovacije utječu na smanjenje troškova ili opterećenja zdravstvenih usluga.

The Youth Aware of Mental Health program in Australian Secondary Schools: 3- and 6-month outcomes - McGilivray, L. i sur

Program *Youth Aware of Mental Health* implementiran je kao dio ispitivanja u školama u četiri regije. Program je proveden u 76 srednjih škola, od čega je 63 (94%) bilo državnih, a 13 (25.5%) katoličkih i neovisnih škola. Program je trajao pet sesija u razdoblju od tri tjedna. Učenici su sudjelovali u grupnim raspravama i igranju uloga, tijekom kojih su obrađivali teme vezane uz mentalno zdravlje, rješavanje problema i emocionalno funkcioniranje. Prva sesija bila je usmjerena na stvaranje sigurnog okruženja i uvođenje mentalnog zdravlja kroz pedagoške materijale, dok su preostale četiri sesije prilagođavane prema potrebama grupe. Iako je 76 škola sudjelovalo u programu, samo 18 škola (23.7%) sudjelovalo je u evaluaciji, a 556 učenika (19.4%) dobilo je roditeljski pristanak i sudjelovalo u istraživanju. Podaci su prikupljeni na tri vremenske točke: prije intervencije (početno mjerenje), tri mjeseca nakon intervencije i šest mjeseci nakon intervencije. Planirano 12-mjesečno praćenje je otkazano zbog pandemije COVID-19 i zatvaranja škola.

Istraživanje je uključilo 556 učenika prosječne dobi 14,4 godine (raspon: 13-16 godina), od kojih je 56,3% bilo ženskog spola, a 91% se izjasnilo kao heteroseksualno. Od sudionika koji su ispunili početne ankete, 327 je završilo ankete nakon 3 mjeseca i nakon 6 mjeseci, dok je samo 203 sudionika ispunilo sve ankete na tri vremenske točke. Što se tiče suicidalnih misli, 552 učenika je ispunilo procjenu na početku, od kojih je 51,6% (n = 285) prijavilo suicidalne misli. Taj postotak smanjio se na 38,6% nakon 3 mjeseca (n = 125) i 39,9% nakon 6 mjeseci (n = 130). Remisija suicidalnih misli nakon 6 mjeseci zabilježena je kod 21,6% sudionika (n = 43). U vezi s pokušajima samoubojstva, na početku istraživanja 7,6% (n = 42) sudionika prijavilo je pokušaj samoubojstva. Nakon 3 mjeseca taj broj je iznosio 8,7% (n = 28), a nakon 6 mjeseci 7,8% (n = 25). Ukupno je prijavljeno 13 novih slučajeva pokušaja samoubojstva tijekom istraživanja. Također, zabilježeno je smanjenje depresije s prosječnim rezultatom od 6,91 na početku na 5,85 nakon 3 mjeseca i 6,04 nakon 6 mjeseci. Povećane su i namjere traženja pomoći, s prosječnim rezultatom od 38,07 na početku na 39,95 nakon 3 mjeseca i 40,56 nakon 6 mjeseci.

Program Youth Aware of Mental Health (YAM) predstavlja socijalnu inovaciju usmjerenu na promociju mentalnog zdravlja među mladima. Implementacija programa u školama, uz sudjelovanje velikog broja učenika, potvrđuje prisutnost socijalnih inovacija u području promocije zdravlja, time potvrđujemo H1. Rezultati pokazuju značajno smanjenje suicidalnih misli među učenicima, s 51,6% na početku na 38,6% nakon 3 mjeseca i 39,9%

nakon 6 mjeseci. Također, zabilježeno je smanjenje depresije i povećanje namjere traženja pomoći. Ovi rezultati ukazuju na pozitivan utjecaj socijalne inovacije na mentalno zdravlje i prevenciju mentalnih poremećaja što potvrđuje H2. H3 nije potvrđena, iako su rezultati pokazali pozitivan utjecaj na smanjenje suicidalnih misli i depresije, u istraživanju nema podataka koji bi izravno ukazivali na to da je program smanjio opterećenje zdravstvenog sustava. Bez tih podataka, ne možemo tvrditi da je ova socijalna inovacija značajno rasteretila zdravstveni sustav.

Urban green space and its impact on human health – Michelle C. Kondo, Jaime M. Fluehr, Thomas McKeon, Charles C. Branas

Metodologija rada „*Urban green space and Its impact on human health*“ bazira se na sustavnoj analizi literature, istražuje se povezanost između urbanih zelenih površina i zdravlja. Glavno pitanje koje se istraživalo bilo je: Kakva je povezanost između urbanih zelenih površina i zdravlja u urbanim sredinama? Pretražena je baza podataka PubMed, Web of Science, PSYCHinfo i Cochrane, s vremenskim ograničenjem od siječnja 1976. do prosinca 2017. godine. Korišteni su ključni pojmovi poput "urban", "green space" i "health", a pretraživanja su prilagođena za svaku bazu podataka. Uključene su samo studije provedene u urbanim sredinama, definiranim kao suprotne ruralnim ili šumskim područjima, isključene su studije koje su koristile subjektivne mjere okoliša ili slike prirode. Od početnih 7067 članaka, nakon uklanjanja nevažnih studija i primjenom kriterija za uključivanje, ostalo je 68 studija. Zabilježen je dizajn studije, lokacija, veličina uzorka, karakteristike populacije, izloženost okolišu, zdravstveni ishodi i smjer nalaza, ali nije provedena meta-analizu zbog različitosti u dizajnu i metodama studija. Studije su se bavile utjecajem zelenih površina na mentalno zdravlje, kardiovaskularne sustave, metaboličke sustave i fizičku aktivnost, često uspoređujući izloženost prirodnim urbanim prostorima s izloženostima izgrađenim urbanim sredinama.

Studije su provedene u raznim zemljama, s najviše studija iz Sjedinjenih Američkih Država (27 studija), Ujedinjenog Kraljevstva (13 studija), Nizozemske i Kanade (po 5 studija), Japana (4 studije), Australije i Litve (po 3 studije), te Danske i Njemačke (po 2 studije). Samo 8 studija provedeno je u nižim prihodovnim ili "depriviranim" urbanim četvrtima. Mjerenje izloženosti zelenim površinama variralo je među studijama, a najčešće su korištene mjere dobivenih iz satelitskih snimki, blizina parkovima, ili postotak parkovnog prostora unutar određenog radijusa od rezidencije sudionika. Osim toga, 11 studija mjerilo je prisutnost zelenih površina u mjestima aktivnosti sudionika, dok su druge studije pratile fiziološke reakcije na šetnje u prirodi ili intervencije u zelenim prostorima poput uređenja susjedstva ili uklanjanja

drveća. Studije su pokazale pozitivne učinke urbanih zelenih površina na zdravlje, uključujući smanjenje stresa, poboljšanje mentalnog zdravlja i povećanje fizičke aktivnosti. Rezultati pokazuju pozitivnu povezanost između urbanih zelenih površina i određenih zdravstvenih ishoda. Konkretno, urbane zelene površine bile su povezane s poboljšanjem pažnje, raspoloženja i povećanjem fizičke aktivnosti. Također je utvrđena negativna povezanost između izloženosti zelenim površinama i smrtnosti, kratkoročnih kardiovaskularnih markera (npr. smanjenje otkucaja srca), te nasilja. Iako su ovi nalazi pozitivni, autori su istaknuli da postoji potreba za više rigoroznih istraživanja, kako bi se omogućile generalizacije i meta-analize. Trenutni rezultati pokazuju varijabilnost u ishodima, a mnoge studije imaju ograničenja u dizajnu, mjerenju izloženosti zelenim površinama i nedostatku uzoraka.

Rad pokazuje da su urbane zelene površine prepoznate kao važan element promocije zdravlja u urbanim sredinama. Istraživanja uključena u ovu sustavnu analizu istraživala su povezanost između zelenih površina i zdravlja, čime su potvrdila prisutnost socijalnih inovacija u ovom kontekstu. Inicijative poput urbanog ozelenjivanja i uređenja zelenih prostora mogu se smatrati socijalnim inovacijama koje promiču zdravlje čime potvrđujemo H1. H2 je također potvrđena, rezultati pokazuju pozitivne učinke urbanih zelenih površina na mentalno zdravlje, smanjenje stresa, poboljšanje pažnje i raspoloženja, te povećanje fizičke aktivnosti. Također, utvrđena je negativna povezanost između izloženosti zelenim površinama i smrtnosti te kratkoročnih kardiovaskularnih markera, što ukazuje na njihov pozitivan utjecaj na zdravlje i potencijalnu ulogu u prevenciji bolesti. H3 nije u potpunosti potvrđena, iako su rezultati pokazali pozitivne zdravstvene ishode povezane s urbanim zelenim površinama, u radu nema konkretnih podataka koji bi izravno pokazali da ove socijalne inovacije smanjuju opterećenje zdravstvenog sustava. Potrebna su dodatna istraživanja kako bi se istražilo da li i kako ove inovacije mogu doprinosti rasterećenju zdravstvenog sustava, primjerice smanjenjem broja hospitalizacija ili troškova liječenja.

Urban green space and Its impact on human health

Rad „*Urban green space and Its impact on human health*“ temelji se na sustavnoj analizi literature, koja istražuje povezanost između prehrane i zdravlja, s posebnim naglaskom na utjecaj prehrane na pojavu pretilosti, posebno kod djece. Korišteni su podaci iz postojećih studija, izvještaja i istraživanja, a glavni ciljevi bili su identificirati ključne čimbenike povezane s pretilošću te utvrditi ulogu prehrambenog okruženja, uključujući utjecaj prehrambenih navika, dodanih šećera, dojenja i formule, te gestacijskih čimbenika. Analizirane su prehrambene preporuke i politike koje su relevantne za prevenciju pretilosti. Nije korištena originalna

empirijska analiza, već su korišteni opisni podaci iz literature kako bi se osigurao sveobuhvatan pregled trenutnog stanja i izazova vezanih uz prehranu i pretilost.

Rezultati govore kako prema analizi prevalencija pretilosti globalno raste, 1,9 milijardi odraslih osoba su prekomjerne težine, od čega je 600 milijuna pretilo (WHO, 2017b). Pretilost pogađa i djecu, pri čemu je 42 milijuna djece predškolske dobi prekomjerne težine, a u europskoj regiji WHO-a jedno od troje djece u dobi od 11 godina ima prekomjernu težinu ili je pretilo. Rad ističe utjecaj prehrambenog okruženja na pretilost, uključujući prehrambene navike stečene kod kuće, konzumaciju visokokalorične hrane, te unos dodanih šećera. Istraživanja pokazuju da su djeca koja su dojena imala 20% manju vjerojatnost da će biti pretila u školskoj dobi u usporedbi s djecom hranjenom formulom. Visok unos šećera također je povezan s pretilošću, pri čemu su djeca izložena visokim unosima šećera, posebno iz procesirane hrane, u rizičnoj skupini. Dodaci šećera čine između 16% i 26% ukupnog unosa energije kod djece u europskim zemljama.

Iz rada je jasno da su se prehrambeni sustavi i okruženje značajno promijenili zbog globalizacije, urbanizacije i drugih faktora, što je dovelo do potrebe za socijalnim inovacijama u prehrani. Kao što su preventivna prehrana i edukacija o zdravim prehrambenim navikama predstavljaju socijalne inovacije koje se koriste za rješavanje problema pretilosti i loših prehrambenih navika u društvu, što potvrđuje H1. H2 se može djelomično potvrditi, iako rad ukazuje na važnost promjena prehrambenih navika i unosa zdrave hrane za prevenciju bolesti, također se naglašava da su dosadašnje mjere za sprječavanje pretilosti, uključujući obrazovanje i promjenu ponašanja, često nedovoljno uspješne. Socijalne inovacije poput javnih edukacije mogu imati pozitivan utjecaj. H3 ne može potvrditi jer rad ne nudi dovoljno podataka koji bi podržali tvrdnju da socijalne inovacije u prehrani značajno rasterećuju zdravstveni sustav. Iako promjene prehrambenih navika mogu smanjiti rizik od kroničnih bolesti, nije jasno koliko te promjene utječu na smanjenje opterećenja zdravstvenog sustava. Naime, unatoč naporima, prevalencija pretilosti ostaje visoka, što implicira da zdravstveni sustav i dalje nosi velik teret povezan s pretilošću i kroničnim bolestima.

5. RASPRAVA

Analizom šest istraživačkih radova dobiven je sveobuhvatan pregled primjenjivosti i utjecaja socijalnih inovacija u promociji zdravlja, analizirajući njihove učinke na različite zdravstvene aspekte i sustave. Prva hipoteza, koja se odnosi na prisutnost socijalnih inovacija u promociji zdravlja, potvrđena je u svim radovima. Na primjer, rad "*The application of social innovation in healthcare*" identificirao je različite primjene socijalnih inovacija, uključujući prevenciju bolesti, poboljšanje zdravstvenih usluga i osnaživanje zajednica, posebno u zemljama s niskim i srednjim dohotkom. Slično tome, u radu "*Urban green space and its impact on human health*" prikazana je važnost urbanih zelenih površina kao socijalnih inovacija koje poboljšavaju zdravlje urbanih populacija, dok je rad "*Examine the advantages of social dance instruction in elder people*" istaknuo društveni ples kao inovaciju u promociji zdravlja starijih osoba.

Druga hipoteza, koja predviđa pozitivan utjecaj socijalnih inovacija na zdravstvene ishode, potvrđena je u pet od šest radova. U radu "*Examine the advantages of social dance instruction in elder people*," kvantitativni podaci pokazuju značajna poboljšanja u fizičkom zdravlju (porast od 12 bodova), kognitivnim sposobnostima (13 bodova) i emocionalnom blagostanju (12 bodova), dok su u "*Urban green space and its impact on human health*" zelene površine bile povezane s poboljšanjem mentalnog zdravlja, smanjenjem stresa i povećanjem fizičke aktivnosti. Slično tome, program "*Youth Aware of Mental Health*" pokazao je smanjenje suicidalnih misli s 51,6% na početku na 38,6% nakon 3 mjeseca, te na 39,9% nakon 6 mjeseci, uz smanjenje depresije i povećanje namjere traženja pomoći. Međutim, rad "Mobilne aplikacije za očuvanje mentalnog zdravlja" pružio je ograničene dokaze o dugoročnim učincima na mentalno zdravlje zbog nedostatka empirijskih podataka, što je H2 ostalo djelomično potvrđeno.

Treća hipoteza, koja se odnosi na rasterećenje zdravstvenog sustava kroz socijalne inovacije, potvrđena je u samo dva od šest radova. Rad "*The application of social innovation in healthcare*" pokazuje da socijalne inovacije mogu doprinijeti smanjenju troškova i učinkovitijem radu zdravstvenih sustava u zemljama s visokim dohotkom, no dokazi o dugoročnom utjecaju ostaju ograničeni. Rad "*Examine the advantages of social dance instruction in elder people*" nije pružio konkretne dokaze o smanjenju opterećenja zdravstvenog sustava, unatoč pozitivnim zdravstvenim ishodima. Slično tome, rad "*Urban green space and its impact on human health*" pokazuje pozitivne učinke na zdravlje, ali ne nudi dokaze o smanjenju zdravstvenih troškova ili hospitalizacija.

Socijalne inovacije imaju značajan potencijal u promociji zdravlja i mogu poboljšati zdravstvene ishode, njihova uloga u dugoročnom rasterećenju zdravstvenog sustava ostaje djelomično potvrđena i zahtijeva daljnja istraživanja kako bi se jasnije razumio njihov dugoročni učinak na zdravstvene sustave.

6. ZAKLJUČAK

Socijalne inovacije u promociji zdravlja odnose se na nove, kreativne i kolaborativne pristupe koji imaju za cilj poboljšanje zdravstvenih ishoda i unapređenje dobrobiti zajednica. Ove inovacije često uključuju sudjelovanje različitih sudionika, uključujući zdravstvene djelatnike, lokalne zajednice, nevladine organizacije i pacijente, kako bi se razvili rješenja koja su održiva, prilagođena lokalnim potrebama i lako primjenjiva u različitim kontekstima. Za razliku od tradicionalnih zdravstvenih intervencija, socijalne inovacije obično se usredotočuju na holistički pristup zdravlju, uzimajući u obzir socijalne, ekonomske i okolišne faktore koji utječu na zdravlje pojedinaca i zajednica. Glavni cilj socijalnih inovacija u promociji zdravlja je poboljšanje kvalitete života, smanjenje nejednakosti u zdravstvu i osnaživanje zajednica da preuzmu aktivniju ulogu u očuvanju vlastitog zdravlja. Uspješna implementacija socijalnih inovacija zahtijeva multidisciplinarni pristup, kao i podršku političkih, ekonomskih i društvenih struktura.

Socijalne inovacije imaju važnu ulogu u promociji zdravlja, no njihova implementacija i utjecaj variraju ovisno o kontekstu, resursima i ciljevima intervencija. Analiza šest radova pokazala je da su socijalne inovacije prisutne u različitim zdravstvenim kontekstima, od prevencije bolesti do poboljšanja mentalnog i fizičkog zdravlja, te osnaživanja zajednica. Inovacije poput društvenog plesa za starije osobe, mobilnih aplikacija za očuvanje mentalnog zdravlja, programa za mlade usmjerene na mentalno zdravlje te urbanih zelenih površina pokazuju značajne pozitivne učinke na zdravlje, uključujući smanjenje stresa, poboljšanje kognitivnih sposobnosti, fizičkog blagostanja i smanjenje suicidalnih misli. Iako su rezultati pokazali da socijalne inovacije mogu poboljšati zdravstvene ishode, većina istraživanja ostala je opisne naravi, bez dugoročnih dokaza o njihovom utjecaju na zdravstvene sustave.

LITERATURA

1. Šimunković G, Babić Z. Koncept socijalnih investicija u zdravstvenom sustavu. Revija za socijalnu politiku [Internet]. Medicinski fakultet, Rijeka, 2021. Dostupno: [426947 \(srce.hr\)](#) (Pristupljeno 13.06.2024.)
2. Franc S, Palić P. Društvene inovacije kao važan element europskih razvojnih strategija [Internet]. Ekonomski fakultet u Zagrebu, Zagreb 2020. Dostupno: [362136 \(srce.hr\)](#) (Pristupljeno:13.06.2024.)
3. Europska komisija, Europski socijalni fond plus. Socijalne inovacije i transnacionalna suradnja [Internet]. 2021. Dostupno: [Socijalne inovacije i transnacionalna suradnja | Europski socijalni fond plus \(europa.eu\)](#) (Pristupljeno 13.06.2024.)
4. Balbanova D, Manderson L, Niekerk L. The application of social innovation in healthcare: a scoping review [Internet]. BMC, 2021. Dostupno: [The application of social innovation in healthcare: a scoping review | Infectious Diseases of Poverty | Full Text \(biomedcentral.com\)](#) (Pristupljeno 13.06.2024.)
5. Baturina D, Matanević J. Socijalne inovacije u području održivog razvoja u Hrvatskoj [Internet]. Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2023. Dostupno: [443279 \(srce.hr\)](#) (Pristupljeno 13.06.2024.)
6. Ivanišević K. Promocija zdravlja u školskom okruženju [Internet] [završni rad]. Split: Sveučilište u Splitu, 2014. 50 p. Dostupno: [ivanisevic_kristina_ozs_2014_zavrs_sveuc.pdf](#) (Pristupljeno 13.06.2024.)
7. Health Inequalities portal. Što je promocija zdravlja? [Internet] Europska unija, 2024. Dostupno: [Što je promocija zdravlja? - e-vodič za financiranje \(health-inequalities.eu\)](#) (Pristupljeno:24.06.2024.)
8. Health Inequalities portal. Invest4Health: mobilizacija novih modela financiranja za promicanje zdravlja i prevenciju bolesti [Internet]. Europska unija, 2024. Dostupno: [Invest4Health: mobilizacija novih modela financiranja za promicanje zdravlja i prevenciju bolesti - e-Vodič za financiranje \(health-inequalities.eu\)](#) (Pristupljeno:24.06.2024.)
9. Health Inequalities portal. Okvir za određivanje prioriteta za ulaganje u javno zdravstvo [Internet]. Europska unija, 2024. Dostupno: [Okvir za određivanje prioriteta za ulaganja u javno zdravstvo - Public Health England - e-vodič za financiranje \(health-inequalities.eu\)](#) (Pristupljeno:24.06.2024.)
10. Zurc J, ECM. Health professions and health promotion: challenges in health and wellbeing among elite athletes [Internet]. Maribor, 2016. 14 p. Dostupno: [266491 \(srce.hr\)](#) (Pristupljeno:24.06.2024.)
11. Višić D. Aktivnost medicinske sestre u prevenciji i promociji zdravlja [Internet] [završni rad]. 2018., Sveučilište u Splitu. Dostupno: [view \(nsk.hr\)](#) (Pristupljeno: 24.06.2024.)
12. Health Inequalities portal. Strategija i razmišljanje prema naprijed [Internet]. Europska unija, 2024. Dostupno: [Strategija i razmišljanje prema naprijed - e-vodič za financiranje \(health-inequalities.eu\)](#) (Pristupljeno:24.06.2024.)

13. NZJZ Andrija Štampar. Što su to aktivno starenje, zdravo starenje i indeks starenja? [Internet]. 2016., Zagreb. Dostupno: [Što su to aktivno, zdravo starenje i indeks starenja? | NZJZ Andrija Štampar \(stampar.hr\)](#) (Pristupljeno:04.07.2024.)
14. NZJZ Andrija Štampar. Vodič – 14 uputa za aktivno zdravo produktivno starenje, hrvatski model [Internet]. 2016., Zagreb. Dostupno: [Vodič - 14 uputa za aktivno zdravo produktivno starenje, hrvatski model | NZJZ Andrija Štampar \(stampar.hr\)](#) (Pristupljeno:04.07.2024.)
15. Haiting M, Na L. Examine the advantages of social dance instruction in elder people for both mental and physical health, as well as its function in fostering general well-being. International journal of religion [Internet]. 2024. Dostupno: [\(PDF\) Examine the advantages of social dance instruction in elder people for both mental and physical health, as well as its function in fostering general well-being \(researchgate.net\)](#) (Pristupljeno:04.07.2024.)
16. Yee Wei Lim, Kimberly T i sur. Promoting healthy longevity – The role of social innovation [Internet]. 2022. Dostupno: [Promoting Healthy Longevity – The Role of Social Innovation - Future Urban Habitation - Wiley Online Library](#) (Pristupljeno:04.07.2024.)
17. Greenfield E. Advancing community-based social innovations for aging through engaged research [Internet]. 2022. Dostupno: [Advancing community-based social innovations for aging through engaged research \(2\).pdf](#) (Pristupljeno:08.07.2024.)
18. Levasseur M. Developing and evaluating a continuum of innovative interventions promoting health and social participation in older adults. Annals of Physical and Rehabilitation Medicine [Internet]. 2016. Dostupno: [Developing and evaluating a continuum of innovative interventions promoting health and social participation in older adults - ScienceDirect](#) (Pristupljeno:08.07.2024.)
19. Kiss J, Ramakrishna A, Harlean J. Smart Cities and Aging Well: Exploring the Links between Technological Models and Social Models for Promoting Daily Social Interaction for Geriatric Care. Journal of community medicine and health solutions [Internet]. 2024. Dostupno: [Smart Cities and Aging Well: Exploring the Links between Technological Models and Social Models for Promoting Daily Social Interaction for Geriatric Care \(communitymedjournal.com\)](#) (Pristupljeno:08.07.2024.)
20. Meštrić P. Mentalno zdravlje mladih u primarnoj zdravstvenoj zaštiti [Internet] [Diplomski rad]. 2022., Medicinski fakultet u Rijeci. Dostupno: [view \(nsk.hr\)](#) (Pristupljeno: 08.07.2024.)
21. Zdunić T. Suvremeni aspekti mentalnog zdravlja i školske djece [Internet] [Diplomski rad], 2022., Medicinski fakultet u Rijeci. Dostupno: [view \(uniri.hr\)](#) (Pristupljeno:08.07.2024.)
22. Ministarstvo zdravstva. Strateški okvir razvoja mentalnog zdravlja do 2030. [Internet]. Zagreb, 2022. Dostupno: [STRATEŠKI OKVIR RAZVOJA MENTALNOG ZDRAVLJA DO 2030..pdf \(gov.hr\)](#) (Pristupljeno: 08.07.2024.)
23. Bubalo M. Mobilne aplikacije za očuvanje mentalnog zdravlja [Internet][Završni rad]. 2023., Medicinski fakultet u Puli. Dostupno: [view \(nsk.hr\)](#) (Pristupljeno:16.07.2024.)

24. Promocija mentalnog zdravlja djece i mladih u zajednici F.R.I.E.N.D.S. [Internet]. Udruga za logopedsku i psihološku podršku „Ježeva kućica“. Dostupno: [Friends program - Friends](#) (Pristupljeno:16.07.2024.)
25. Children and young peoples empowerment project [Internet]. Dostupno: [Children and Young People's Empowerment Project - Chilypep](#) (Pristupljeno:16.07.2024.)
26. McGilivray L i sur. The Youth Aware of Mental Health program in Australian Secondary Schools: 3- and 6-month outcomes [Internet]. BMC, 2021. Dostupno: [s13033-021-00503-w.pdf](#) (Pristupljeno:16.07.2024.)
27. The Friendship Bench [Internet]. Center for global mental health. Dostupno: [The Friendship Bench | Centre for Global Mental Health](#) (Pristupljeno:16.07.2024.)
28. Kondo MC, Fluehr JM i sur. Urban Green Space and Its Impact on Human Health [Internet]. Int J Environ Res Public Health, 2018. Dostupno: [Urban Green Space and Its Impact on Human Health - PMC \(nih.gov\)](#) (Pristupljeno: 16.07.2024.)
29. Nguyen PY, Astell-Burt T i sur. Green Space Quality and Health: A Systematic [Internet]. Int J Environ Res Public Health, 2021. Dostupno: [Green Space Quality and Health: A Systematic Review - PMC \(nih.gov\)](#) (Pristupljeno: 16.07.2024.)
30. Ivić S. Obilježja pametnih gradova [Internet] [Završni rad]. Fakultet za menadžment i turizam u ugostiteljstvu, Sveučilište u Rijeci, 2023. 35 p. Dostupno: [view \(uniri.hr\)](#) (Pristupljeno: 16.07.2024.)
31. Brenner AK, Mocca E, Friesenecker M. Vienna's urban green space planning [Internet]. 2021. Dostupno: [\(PDF\) Vienna's urban green space planning \(researchgate.net\)](#) (Pristupljeno:16.07.2024.)
32. Miller KB, Eckberg JO, Decker EA, Marinangeli CPF. Role of Food Industry in Promoting Healthy and Sustainable Diets [Internet]. 2021. Dostupno: [Role of Food Industry in Promoting Healthy and Sustainable Diets - PMC \(nih.gov\)](#) (Pristupljeno: 08.08.2024.)
33. Hope Alkon A, Agyeman J. Cultivating food justice : race, class, and sustainability [Internet]. 2011. Dostupno: [Cultivating food justice : race, class, and sustainability : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive](#) (Pristupljeno: 08.08.2024.)
34. Leitao R. Diet in childhood as an obesogenic environmental factor: current evidence and challenges [Internet]. College of Education at Politechnic Institute of Viana do Castelo, Portugal, 2016. Dostupno: [Diet-in-childhood-as-an-obesogenic-environmental-factor-current-evidence-and-challenges.pdf \(researchgate.net\)](#) (Pristupljeno: 08.08.2024.)
35. Caraher M, Coveney J. Public health nutrition and food policy [Internet]. Public Health Nutr., 2004. Dostupno: [Public health nutrition and food policy - PubMed \(nih.gov\)](#) (Pristupljeno: 08.08.2024.)
36. Grebitus C. Small-scale urban agriculture: Drivers of growing produce at home and in community gardens in Detroit [Internet]. University of Florida, 2019. Dostupno: [\(PDF\) Small-scale urban agriculture: Drivers of growing produce at home and in community gardens in Detroit \(researchgate.net\)](#) (Pristupljeno: 08.08.2024.)
37. Slocum R, Shannon J, Cadieux, KV, Beckman M. Properly, with love, from scratch. [Internet]. Radical History Review, 2011, 178–191. str, Dostupno: [\(61\) Properly, with](#)

- love, from scratch: Jamie Oliver's Food Revolution | Rachel Slocum - Academia.edu (Pristupljeno: 08.08.2024.)
38. Baldrige L. i sur. Feeding America [Internet]. 2021. Dostupno: [Nutrition-in-Food-Banking-Toolkit-v2_Final.pdf \(feedingamerica.org\)](#) (Pristupljeno: 08.08.2024.)
 39. Grad Poreč. Vježbalište za osobe s invaliditetom i prilagođeni treninzi za djecu s poteškoćama u razvoju i invaliditetom u sklopu projekta „I ja mogu trenirati“ [Internet]. Poreč, 2008. Dostupno: [Grad Poreč - Vježbalište za osobe s invaliditetom i prilagođeni treninzi za djecu s poteškoćama u razvoju i invaliditetom u sklopu projekta „I ja mogu trenirati“ \(porec.hr\)](#) (Pristupljeno:17.08.2024.)
 40. Tarantino G i sur. Inclusion of children with special educational needs and disabilities in physical education: A systematic review and meta-analysis of teachers' attitudes [Internet]. Educational Research Review, 2022. Dostupno: [\(PDF\) Inclusion of children with special educational needs and disabilities in physical education: A systematic review and meta-analysis of teachers' attitudes \(researchgate.net\)](#) (Pristupljeno:17.08.2024.)

ŽIVOTOPIS

Zovem se Tea Tkalec, rođena sam 08.08.2001. godine u Koprivnici. Osnovnoškolsko obrazovanje završila sam u OŠ Sveti Đurđ. Nakon osnovnoškolskog obrazovanja 2016. godine upisala sam Srednju medicinsku školu, smjer medicinska sestra/tehničar opće njege u Varaždinu. Nakon srednje škole upisujem preddiplomski stručni studij sestrinstva redovni smjer na Fakultetu zdravstvenih studija u Rijeci.